

HOOFSTUK 2 DIE UITBEELDING VAN GOD IN RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES

2.1	INLEIDING.	93
2.2	‘N UITLEG EN VERDUIDELIKING VAN RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES.	93
2.2.1	<i>Habakuk 2 beeld Jahwe uit as ‘n Troonbekteër in sy tempel.</i>	93 – 94
2.2.2	<i>Habakuk 3: 18 – 19 beeld Jahwe uit as ‘n Kryger en ‘n Redder.</i>	94 – 95
2.2.3	<i>Jesaja 51: 5, 9 – 10 beeld Jahwe uit as ‘n Redder en ‘n Kryger.</i>	96 – 97
2.2.4	<i>Jesaja 52: 7 – 10 beeld Jahwe uit as ‘n Koning en ‘n Kryger.</i>	97 – 98
2.2.5	<i>Psalm 98: 1 – 3 beeld Jahwe uit as ‘n Kryger en ‘n Redder.</i>	98 – 99
2.2.6	<i>Psalm 93 – 99 beeld Jahwe uit as ‘n Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter.</i>	99
2.2.6.1	Inleiding.	99
2.2.6.2	Die ‘Jahwe is Koning’ - Psalms	99 – 100
2.2.6.3	Die voorkomste van Jahwe en die assosiatiewe Godsname.	101
2.2.6.4	Vyf basiese motiewe in die koningspsalms.	101 – 102
2.2.6.5	Die uitbeelding van Jahwe deur vyf metafore: Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter	103
2.2.6.5.1	Jahwe is God – Koning.	103 – 106
2.2.6.5.2	Jahwe is die God van die verbond en ‘n Wetgewer.	106 – 110
2.2.6.5.3	Jahwe is God – Skepper.	110 – 111
2.2.6.5.4	Jahwe is God – Kryger.	111 – 114
2.2.6.5.5	Jahwe is God – Redder.	114 – 116
2.2.6.5.6	Jahwe is God – Regter.	116 – 117
2.2.6.5.7	‘n Samevatting van ‘Jahwe is Koning’ in Psalm 93 – 99.	117 – 119
2.2.6.6	Samevatting: die hele hoofstuk 2.	119 – 120
2.3	EKSKURSUS: ‘N METAFOR.	121

HOOFSUK 2 DIE UITBEELDING VAN GOD IN RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES

2.1 INLEIDING

Hierdie ondersoek fokus op Rm 5 – 8. Rm 5 – 8 kan egter net reg verstaan word indien dit binne die breë raamwerk van Rm 1 – 16 beskou word. Om die hele Rm weer reg te verstaan word 1: 16 – 17, wat as die retoriese tesissin van Rm gesien word, as die vertrekpunt geneem. Om 1: 16 – 17 egter reg te verstaan word gewoonlik op 1: 17 gefokus. Rm 1: 17 word dan weer verstaan vanuit die OT aanhaling daarin, naamlik Hab 2: 4: ‘...Elkeen wat deur God *vrygespreek* word omdat hy *glo*, sal *lewe*...’ Die drie kernwoorde in hierdie aanhaling dien dan as ‘n raamwerk om die hele Rm te verstaan. Die woord *δικαιοσύνη* word gewoonlik as ‘n juridiese uitspraak van God as Regter verstaan wat die sondaar onskuldig verklaar en op hierdie wyse sy status voor Hom bepaal. Hab 2: 4 word dan verder gebruik om die struktuur van 1: 18 – 8: 39 te bepaal: *πίστις* word gesien as die ‘tema’ van 1: 18 – 4: 25 en *ζωή* as die ‘tema’ van 5: 1 – 8: 39. Rm 5 – 8 word dan binne laasgenoemde raamwerk verstaan. Uit hoofstuk 1 punt 1.2.3 p 6-7 en 1.2.5 pp 14-17 blyk dit dat Rm 1: 16 – 17 ‘n breër OT agtergrond het as Hab 2: 4. Hab 3: 18 – 19, Jes 51: 5, 6, 8, Jes 52: 7 – 10 en Ps 98: 2 moet ook as die agtergrond vir die verstaan van Romeine gesien word. Hierdie gedeeltes word vervolgens behandel.

2.2 ‘N UITLEG EN VERDUIDELIKING VAN RELEVANTE OU TESTAMENTIESE GEDEELTES

In hierdie gedeelte word die volgende Skrifgedeeltes uitgelê: (1) Hab 2: 4; (2) Hab 3: 18 – 19; (3) Jes 51: 5, 9 – 10; (4) Jes 52: 7 – 10; (5) Ps 98: 2; (6) Ps 93 – 99; (7) ‘n samevatting. In die uitleg word daar gefokus op die uitbeelding van God in die betrokke gedeeltes.

2.2.1 HABAKUK 2 BEELD JAHWE UIT AS ‘N TROONBEKLEËR IN SY TEMPEL

Paulus haal in 1: 17b Hab 2: 4b aan. Dié lui: *ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται*. Die bewoording van die LXX lui egter: *ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεώς μου ζήσεται*. Die Vorlage hiervan weer is die MT wat die woord ‘emunto gebruik. Wat word met ‘emunto bedoel, en wie of wat is die antesedent van sy derde persoon enkelvoud besittlike suffiks? In die Hebreeuse teks is daar ‘n verwarring in die MSS (Alef, B, Q, W) van die derde persoon enkelvoud uitgang: is dit ‘n waw of ‘n jod? Dit wil sê: is die verwysing na die derde persoon enkelvoud *manlik*, dit wil sê na ‘sy’, die trou of standvastigheid van die persoon, of is dit ‘n verwysing na die derde persoon enkelvoud *onpersoonlike* voornaamwoord, dit wil sê, na ‘dit’, die *visioen* (Watts 1999: 12 – 13).

Die MT en die meerderheid LXX MSS het die vastigheid / sekerheid van die visioen van Habakuk of die vastigheid / sekerheid van *God* wat ‘agter’ die visioen staan en die bron daarvan is as hulle locus¹¹⁰. Die sekerheid van die visioen, onderskraag deur die persoon van *God* en sy *trou*, is waaroor die visioen handel (Watts 1999: 14).

¹¹⁰ Die minderheid Griekse LXX weergawes van die MT sowel as Koemraam (1Qp Hab) beklemtoon op variërende wyses die (aktiewe) geloof of die (passiewe) trou van die regverdige (*δίκαιος*: Watts 1999:

Dié God wat trou sal bly (emunto: MT), wat in laaste instansie agter Habakuk se visioen staan (Hab 2: 2 – 3), is in die hele konteks, Hab 2: 1 – 20, *Jahwe*. En Jahwe is die Een wat op sy troon in sy heilige *tempel* is (2: 20). Die primêre verwysing is na Jahwe se hemelse tempel. Habakuk se konsep van Jahwe se heilige (hemelse) tempel sluit egter die aardse tempel in Jerusalem in (Roberts 1991: 128). En die punt wat Habakuk in 2: 1 – 4 / 2: 1 – 20 maak, is dat Jahwe nie sy volk in hulle situasie (1: 2 – 4, 12 – 17) in die steek sal laat nie. Ten spyte van sy oënskynlike stilswye, is Hy nog by hulle. Hy is in beheer van hulle bestemming. Hulle moet in eerbiedige stilswye op Hom wag. Hy sal wel op 'n besliste wyse, iewers in die toekoms, optree en so sy woord (2: 2 – 3) gestand doen (Roberts 1991: 127 – 128). Die eintlike *referent* om wie dit dus in Hab 2: 4 gaan is Jahwe wat as 'n Troonbekleër in 'n (hemelse) tempel uitgebeeld word. Paulus 'eggo' (Hays 1989: 18 – 21, 23 – 24, 29, 200) hierdie uitbeelding van Jahwe wanneer hy God in Rm 5 – 8 as 'n *Koning* beskryf (βασιλεύσει: 5: 21) wat op 'n *troon* sit (δεξιᾶ: 8: 34).

2.2.2 HABAKUK 3: 18 – 19 BEELD JAHWE UIT AS 'N KRYGER EN 'N REDDER

Hab 3 beeld Jahwe uit as 'n *Kryger* (3: 3 – 15, 19) en 'n *Redder* (3: 13, 18).

Hab 3: 3 – 15 beeld Jahwe uit as 'n *Kryger*. Hab 3 is 'n *triomflied* wat na Israel se vroeëre militêre suksesse verwys (Hiebert 1992: 877)¹⁷. As 'n *Kryger* het Jahwe die oerchaos verslaan en so *Koning* geword in die heelal. Nou regeer Hy (1) kosmies en (2) histories in Israel in Sion. Die heerskappy van Jahwe verseker die instandhouding en onbelemmerde bestaan van die kosmos asook van Israel (Hiebert 1992: 878).

Die uitbeelding van Jahwe as *Kryger* in Hab 3 geskied op *tweërlei* wyse: (1) *histories* en (2) *kosmies*. Jahwe se krygerskap word pre-monargies in Israel as 'n *historiese* realiteit geteken, wat onderneem is om Israel se bestaan in die land Kanaän te verseker (3: 2 – 15). In hierdie geval was Israel se vyande historiese militêre magte: die farao van Egipte en sy leër. Jahwe se krygerskap word egter ook as 'n *kosmiese* realiteit geteken. In hierdie geval was die vyand die oerchaos: die 'diep water' (tehom: 3: 10).

As kosmiese en historiese *Kryger* het Jahwe op sy Goddelike strydwagens gery (3:8). Hy was swaar bewapen met 'n boog en pyle (3:9), met die magte van 'n donderstorm (3: 9 – 10) en met weerligstrale (3:11). Met sy verskyning as kosmiese en historiese *Kryger* het die aarde gebewe (3:6), die berge verkrummel (3: 6) en die nasies gebewe (3: 6). Dit alles simboliseer sy kosmiese en historiese *triomf* (Hiebert 1992: 876 – 879).

Habakuk sluit sy triomflied oor Jahwe as 'n *Kryger* (3: 2 – 15) af deur na Hom te verwys as sy '*krag*': δύναμις μου (3: 19). Die oorspronklike Hebraëuse woord in die MT is: heli, wat weergegee kan word as: 'my sterkte' of 'my leër'. Jahwe was dus Habakuk se leër (Roberts 1991: 158). Die identifikasie van Jahwe as Habakuk se *krag* kom ook in Ps 98:1 voor. Paulus 'eggo' (Hays 1989: 18 – 21, 23 – 24, 29, 200) hierdie woord wanneer in sy tesissin van Rm, naamlik 1: 16 – 17, na die εὐαγγέλιον, as die δύναμις van God tot σωτηρίαν van elkeen wat glo verwys (πιστεύουσι; cf Hab 2: 4 en Rm 1: 17).

14). Die dubbelsinnigheid wat in die verskillende MSS na vore kom lê dalk agter Paulus se eie unieke weergawe van Hab 2: 4b in Rm 1: 17b (Hays 1989: 39, 108 – 109).

¹⁷ Daar is verskeie sulke liedere in die OT: Eks 15: 1 – 21; Deut 33; Rig 5; Hab 3; Ps 2, 18, 24, 46, 48, 68, 76, 89, 98, 132, 144 (Hiebert 1990: 877 – 878), Jes 52: 7 – 10 (Brettler 1998: 107). Die oudste van hierdie liedere is Eks 15. In al hierdie liedere is die metafoer van Jahwe as 'n *Kryger* prominent.

- Hab 1: 13, 18 beeld Jahwe uit as 'n *Redder*
Hab 3: 2 – 15 beeld Jahwe uit as 'n oprukkende kragtige Kryger. Die werklike opponent of teiken waarheen Jahwe in sy mars op pad is, is tweerlei: (1) die magte van chaos (tehom: 3: 10); (2) die nasies (3: 12-15). Saam met sy Krygerwees word Jahwe in 3: 13, 18 tegelykertyd as 'n Redder uitgebeeld (ysw [3: 13]: MT; σωσαι [3:13]: LXX). Jahwe se ingryping is gemik teen die nasies (3: 12), spesifiek teen die nasies wat sy volk en sy gesalfde koning verdruk (3: 14). Jahwe 'vertrap' hierdie nasies (3: 12). Die Galdeërs of Babiloniërs, oor wie se onderdrukkende heerskappy Habakuk vroeër gekla het (1: 12 – 17), was waarskynlik in Habakuk se gedagtes (Roberts 1991: 156).

Jahwe se ingryping is op die redding (σωσαι [LXX]: 3: 13) van sy volk en sy gesalfde koning gemik (3: 13). Daarmee word Hy as 'n Redder (ysw [MT]: 3: 13) uitgebeeld. Wanneer Habakuk sy triomflied (3: 2 – 19) afsluit verwys hy na Jahwe as sy Redder (σωτηρί μου: 3: 18). Paulus 'eggo' (Hays 1989: 18 – 21, 23 – 24, 29, 200) hierdie woord en die uitbeelding van Jahwe daarin as 'n Redder wanneer hy in sy tesis sin van Rm, naamlik 1: 16 – 17, na die εὐαγγέλιον verwys as die δύναμις (cf Hab 3: 19) van God tot σωτηρίαν van elkeen wat glo (πιστεύοντι; cf Hab 2: 4 en Rm 1: 17).

- Daar is *nog* 'n *parallel* tussen Habakuk se triomflied (3: 2- 19) en *Rm*. Soos Habakuk in 3: 2 – 15 sy profesie (1: 1 – 3: 19) met 'n lied afsluit, so sluit Paulus *Rm* met 'n doksologie af (16: 25 – 27): '...God is magtig (δυναμένω: cf Hab 3: 19; Rm 1: 16) om julle te laat vasstaan ooreenkomstig die εὐαγγέλιον,' (Watts 1999: 24). Paulus sluit ook sy sentrale hoofdele van *Rm* af met lof: 8: 31 – 39, wat 5: 1 – 8: 39 afsluit en 11: 33 – 36, wat 9: 1 – 11: 36 afsluit. Daarby 'verheug' (NAB) Paulus hom ook in 5: 2 – 3 oor swaarkry (cf Hab 3: 16 – 17) en in 5: 11 oor God (cf Hab 3: 18 – 19; Watts 1999: 24).

Samevatting 2.2.2: Habakuk 3: 18 – 19 beeld Jahwe uit as 'n Kryger en 'n Redder.

Hab 3: 2 – 19 beeld Jahwe uit as 'n *Kryger* (3: 2 – 15, 19) en 'n *Redder* (3: 13, 18) én hy is vol lofprysing oor Jahwe as Kryger en Redder (3: 2 – 19). Jahwe se vyande as Kryger is (1) kosmiese (3: 8 – 15) en (2) historiese vyande (3: 2 – 15). As Redder red Jahwe sy volk en sy gesalfde koning vanuit die onderdrukking van die Galdeërs (1: 12 – 17; 3: 14). As Kryger en Redder *trionfeer* Jahwe oor alle kosmiese (3: 14) en aardse opponente (3: 8). Oor so 'n triomferende Kryger en Redder verhef Habakuk 'n *loflied* (3: 2 – 15, 18 – 19).

Paulus 'eggo' (Hays 1989: 18 – 21, 200) in Rm 1: 16 – 17 en Rm 5 – 8 die woorde en uitbeelding van Jahwe in Hab 3: 18 – 19. In 1: 16 verwys hy na die δύναμις van God (cf Hab 3: 19) en na die σωτηρίαν van God (cf Hab 3: 19). Terselftertyd beeld hy God ook uit as 'n Kryger (δύναμις: 1: 16 en 6: 12- 23: παραστήσατε, μέλη, όπλα, δούλους, όψώνια) en 'n Redder (σώζω: 5: 9; 8: 24). Soos by Habakuk is daar ook lof op Paulus se lippe oor só 'n God (Rm 5: 3, 11; 8: 31 – 39).

2.2.3 JESAJA 51: 5, 9 – 10 BEELD JAHWE UIT AS ‘N REDDER EN ‘N KRYGER

Jes 51: 5 lui (NAB):

‘Die redding (δικαίοςυνη) wat ek bring,
kom baie gou,
die verlossing (σωτήριόν)¹¹⁸, wat ek bewerk, is op pad,
Ek self regeer (my regterhand= τὸν βραχίονά) oor
die nasies (ἔθνη). . . .’

In Deutero – Jesaja vind daar ‘n *verskuiwing* vanaf ‘justice righteousness’ na ‘*saving righteousness*’ plaas (Reumann 1999: 29). Dit word duidelik gesien in Jes 51: 5 waar die skrywer δικαιοσύνη *parallel* aan σωτήριόν stel (LXX). In die MT word Jahwe se sedaqa parallel aan sy yesua (‘salvation’) en sy tesua (‘deliverance’) gestel (51: 5, 6, 8 asook 46: 13; 61: 10). In hierdie parallelstelling verkry Jahwe se sedaqa (MT) δικαιοσύνη (LXX) die betekenis van sy ‘reddende aktiwiteit’, ‘genadige aktiwiteit’, ‘barmhartige daad’, ‘triomf’ of ‘vindikering’ (Reumann 1999: 29 – 30).

Die sedeq – δικαιοσύνη terminologie in Deutero – Jesaja (51: 5, 6, 8) funksioneer dus *nie* in die frase δικαιοσύνη (θεοῦ): (1) in ‘n objektiewe sin nie: as ‘n genitivus objectivus: die δικαιοσύνη ‘wat van God af kom nie’ of wat die resultaat van God se handeling, in juridiese sin, beskryf nie; (2) as ‘n ‘regverdiging’ / ‘vryspreek’ van ‘n persoon nie; (3) maar *wel* as ‘n genitivus subjectivus in die sin van ‘n *reddende aktiwiteit* van Hom (Brisebois 1984: 101)¹¹⁹.

In Deutero – Jesaja behou die tsaddaqa van Jahwe die volle betekenis van ‘reddende aktiwiteit’: Jahwe is die Redder (δικαιοσύνη: Jes 51: 5) en die Verlosser (σωτήριόν : Jes 51: 5) van sy volk¹²⁰.

Twee ander belangrike terme in Jes 51: 5 is (1) ‘regeer’ (‘regterhand’: zrw [MT]) en (2) ‘nasies’ (amim [MT]; ἔθνη [LXX]). In Deutero – Jesaja beeld die uitdrukking ‘die *regterhand* van die Here’ Jahwe se *mag* om te *heers* en te kan *red uit* (Hamlin 1979: 204). Met sy ‘regterhand’ regeer Jahwe oor die nasies (Jes 51: 5). Die verste plekke op aarde (‘eilande’: 51: 5) sien uit na Jahwe se komende heerskappy (‘regterhand’). Met sy regterhand *verslaan* Jahwe teenswoordige en toekomstige verdrukke van sy volk, net soos Hy die Egiptenare tydens die eksodus van Israel verslaan het (Jes 51: 9 – 10) en soos Hy die chaos monster, Ragab (Jes 51: 9), en die diep waters, tehom (Jes 51: 9), by die Rietsee (Jes 51: 10) verslaan het (‘laat opdroog het’: NAB). Die beskrywing van Jahwe

¹¹⁸ Cf δύναμις in Rm 1: 16.

¹¹⁹ Die MT se oudste of *vroegste* gebruik van die frase sedaqa is in Rig 5: 11 wat die NAB weergee met ‘die *oorwinning* wat die Here behaal het’ (Brisebois 1984: 100). Die ‘oorwinning’ verwys na Jahwe se bevryding van Israel deur Debora en Barak teen die konings van Kanaän onder die leiding van Sisera (Rig 5: 19 – 20). Die sedaqa verwys na die wapens of oorlogaksies van Jahwe waardeur Hy se volk red / verlos (Brisebois 1984: 100). Israel sien haarself as die objek van Jahwe se aksie, ‘n aksie wat in haar guns geskied en wat haar red (Brisebois 1984: 100). Hierdie aksie van God wat red word gewaarborg deur die verbond wat tussen Jahwe en sy volk gesluit is. Die sedaqa van Jahwe verwys dus na die troue reddende aksie van Jahwe ten behoeve van sy volk (Brisebois 1984: 100).

¹²⁰ Sien die uitleg by voetnota 4 (oor Rig 5: 11). ‘Redder’ en ‘Verlosser’ is die weergawes van die NAB van Jes 51: 5. Brisebois (1984: 101 – 2) en Reumann (1999: 31 – 32) beskryf die historiese / diakroniese verloop van die betekenis van δικαιοσύνη in: (1) die Septuagint; (2) by die Judaïsme na 586 vC; (3) by Koemraan; (4) by die na – Bybelse Judaïsme; (5) by Paulus.

se aksie in Jes 51: 5, 9, 10 deur sy 'regterhand' beeld Hom as 'n *Kryger* asook as 'n *Redder* uit (δικαιοσύνη: 'redding' [NAB]; σωτηρίων : 'verlossing' [NAB]).

Die term '*nasies*' (ἔθνη) in Jes 51: 5 is wat Jahwe se Redderwees / Verlosserwees betref ook belangrik. Die '*nasies*' is diegene oor wie Jahwe '*heers*' of '*regeer*' (NAB: 'regterhand' [MT]). Die *nasies* staan dus onder die mag van Jahwe. Tegelykertyd is hulle diegene wat Jahwe ook kan / sal *red* (regterhand [MT]; Hamlin: 1979: 204).

Paulus 'eggo' (Hays 1989: 18 – 21, 200) in *Rm 1: 16 – 17* en *Rm 5 – 8* die woordeskat en uitbeelding van Jahwe in Jes 51: 5, 9 – 10 (Hays 1989: 37). Paulus verwys na die δικαιοσύνη θεοῦ (cf Jes 51: 5a) wat weer terugverwys na die εὐαγγέλιον, wat die δύναμις θεοῦ tot σωτηρίαν is (cf 1: 16). Die 'Daarin' (ἐν αὐτῷ) in 1: 17 verwys terug na die εὐαγγέλιον, in 1: 16 (Du Toit 1989: 19). Paulus verwys ook na δύναμις θεοῦ (cf Jes 51: 5b) en na die Ἰουδαίῳ καὶ Ἑλληνι (cf ἔθνη; Jes 51: 5b). Δικαιοσύνη en σωτηρίαν beeld Jahwe uit as beide 'n *Kryger* en 'n *Redder* soos duidelik in Jes 51: 9 – 10 aangedui word. In *Rm 1: 16* beeld δύναμις en σωτηρίαν God uit as 'n *Kryger* en 'n *Redder*.

2.2.4 JESAJA 52: 7 – 10 BEELD JAHWE UIT AS 'N KONING EN 'N KRYGER

Jes 52: 7 – 10 lui (NAB):

- (7) 'Hoe wonderlik klink op die berge
die voetstappe van hom wat die goeie boodskap
(εὐαγγελιζομένου) bring, . . .
wat redding (σωτηρίαν) aankondig,
wat vir Sion sê:
"Jou God is Koning!" (mlk [MT]; βασιλεύσει [LXX]) . . .
- (8) . . . jou wagte . . . ,
. . . jubel almal saam . . . ,
want hulle sien dat die Here
na Sion toe terugkom.
- (9) Jubel en juig . . . ,
- (10) Die Here het sy heiligheid, sy mag
('heilige arm': zrw qds [MT]; τὸν βραχίονα αὐτοῦ τὸν ἅγιον [LXX])
geopenbaar (ἀποκαλύψει) voor die oë van
al die *nasies* (ἔθνων).
Tot aan . . .
sal hulle die redding (σωτηρίαν) sien
wat ons God bewerk het.'

Jes 52: 7 – 10 beeld Jahwe as *Koning*, die hoofmetafoer, en *Kryger*, die submetafoer, uit¹²¹. Hierdie verse vorm 'n abb'a' inclusio: a = v 7; b = v 8; b' = v 9; a' = v 10. Die woord *σωτηρίαν* – 'oorwinning' – in verse 7 en 10 omraam 52: 7 – 10 en beeld Jahwe as 'n *Kryger* uit (Brettler 1998: 107). *Σωτηρίαν* (ysw [MT]) verwys na die militêre vermoë van 'n koning (Brettler 1998: 107). Die uitbeelding van God as 'n *Kryger* in v 7 word in v 10 meer volledig ontwikkel, waar dit in oortreffende terme gestel word.

¹²¹ 'n Metafoer is 'n antropologiese of figuurlike prent van God. Metafore funksioneer sentraal in die Hebreeuse Bybel (MT). Metafore is gebruik om Jahwe se fundamentele soortgelykwees aan mense en tegelykertyd om sy onvergelykbaarheid te beklemtoon (Brettler 1998: 98, 108).

Aardse konings toon hulle mag oor 'n beperkte geografiese gebied, Jahwe se mag is egter iets sigbaar 'voor die oë van al die nasies . . . tot aan die uithoeke van die aarde . . . Daarby onderskei die term 'sy heilige arm' (zrw qds [MT]) Hom van bloot menslike konings in hulle rol as die hoof van 'n leër (Brettler 1998: 107).

Die bb' deel van die inclusio (52: 8 - 9) beeld Jahwe uit as 'n *Koning* (Westermann 1969: 250). 'n Kernaspek van die inhuldigingseremonie van 'n koning was die luidrugtige akklamasie van die nuwe koning¹²². Die woorde 'Jou God is Koning' wat v 7 afsluit, is 'n akklamasie formule (Brettler 1998: 108). 'n Koning se kroning was 'n heuglike, raserige affêre (Cf Salomo se inhuldiging as koning: 1 Kongsgs 1: 40). Die stam mlk kom dus nie direk in 52: 8 - 9 voor nie, maar die verse self is vol koninklike Goddelike assosiatiewe. Hierdie koningskap van Jahwe is integraal verbind met die nuwe oorwinning van die Goddelike Kryger in 52: 7 en 10. Jahwe as die Koning is die hoofmetafoor en Jahwe as die Kryger is die submetafoor (Brettler 1998: 106 - 108).

Paulus 'eggo' (Hays 1989: 18 - 21, 200) in Rm 1: 16 - 17 en Rm 5 - 8 die woordeskat en uitbeelding van Jahwe in Jes 52: 10 (Hays 1989: 37). Paulus verwys na die ἀποκαλύπτεται (cf ἀποκαλύψει : Jes 52: 10) van God se δύναμις (cf Rm 1: 16; 'heilige arm': zrw qds [MT]; Jes 52: 10) wat tot σωτηρίαν (cf σωτηρίαν : Jes 52: 10) dien. Σωτηρίαν beeld Jahwe in Jes 52: 10 as 'n Redder uit en in Rm 1: 16 beeld σωτηρίαν God ook as 'n Redder uit. Jes 52: 7 beeld Jahwe as 'n Koning uit (Βασιλεύσει: Jes 52: 7) en Rm 5: 21 (βασιλεύση) en 8: 34 (δεξιᾶ) beeld God weer as 'n Koning uit.

2.2.5 PSALM 98: 1 - 3 BEELD JAHWE UIT AS 'N KRYGER EN 'N REDDER

Ps 98: 2 lui (NAB):

'...Die Here het sy oorwinning (σωτήριόν)
bekend gemaak
aan die nasies (ἔθνη) het Hy
sy reddingsdade (δικαιοσύνην)
geopenbaar (ἀπεκάλυψεν)...'

- Die NAB vertaal σωτήριόν dus met 'oorwinning' en dikaiosuvnh met 'reddingsdade'. Die geïmpliseerde metafoor van 'oorwinning' is Kryger (ysw [MT]; σωτήριόν [LXX]), en die geïmpliseerde metafoor van 'reddingsdade' is Redder (sdq [MT]; dikaiosuvnh [LXX])¹²³. Daar vind dus 'n *parallelstelling* tussen Jahwe se σωτήριόν en δικαιοσύνην plaas. Die referent van σωτήριόν en δικαιοσύνην in Ps 98: 1 is Jahwe se (1) magtige dade (npl'ot); (2) krag (jmin[MT]; δύναμις [LXX]); (3) sy Goddelike mag (zrw qdsw [MT]).
- Beide 98: 1c en 98: 2a verwys na die *oorwinning* (ysw - σωτήριόν) wat deur Jahwe behaal is. Die werkwoord ysw - σωτήριόν staan in die derde persoon enkelvoud manlike vorm met 'sy *regterhand*' (zrw jamin) en 'sy *heilige arm*' (zrw qds) as die subjek van die werkwoord. Die NAB verbind hierdie twee frases met 'en' (waw: [MT]). Die waw plaas zrw qds in apposisie tot jamin zrw

¹²² Cf 2 Sam 15: 10: 'Absalom het koning geword in Hebron.'

¹²³ 'n Metafoor kan geïmpliseer wees eerder as gestel te wees. Jahwe se koningskap kan byvoorbeeld deur sy troon geïmpliseer wees (Brettler 1998: 105 voetnota 24).

en is 'n emfatiese waw (Howard 1997: 78). Die betekenis van 98: 1c en 98: 1d is dus: 'sy regterhand – ja, sy heilige arm – het die oorwinning behaal' (Howard 1997: 78).

Die oorwinning wat Jahwe met sy heilige arm, ja sy Goddelike krag as Kryger behaal het, is sy '*magtige dade*' (npl'ot [MT]). Laasgenoemde frase verwys na Jahwe as Kryger se bevryding van Israel uit Egipte by die Rietsee – hulle eerste eksodus – asook uit hulle Babiloniese ballingskap – hulle tweede eksodus (Dictionary of Biblical Imagery 1998: 727-728).

- Jahwe het volgens 98: 2d sy reddingsdade (δικαιουσυνη; cf: Rm 1: 17) *geopenbaar* (ἀπεκάλυψεν ; cf Rm 1: 17). Die derde persoon enkelvoud suffiks in ἀπεκάλυψεν is manlik en verwys na Jahwe. Hy is die subjek. Hy 'openbaar' of 'vertoon' sy reddingsdade en wel aan die nasies (ἔθνη). Die 'hele wêreld' kon sy oorwinning (σωτήριόν) 'sien' (98: 2, 3)¹²⁴. Jahwe se oorwinning as Kryger in belang van Israel word hierdeur 'n getuienis aangaande Hom voor al die nasies (cf ἀποκαλύπτεται: Rm 1: 17). Jahwe se 'bekendmaking' van sy oorwinning (98: 2) word deur die LXX met ἐγνώρισεν weergegee (cf εὐαγγέλιον,: Rm 1: 16).
- Die breër raamwerk van Ps 98: 2 is die *hele Ps 98*. Ps 98 is 'n Goddelike Kryger- triomflied (Longman III 1984: 271) wat uit drie seksies bestaan: (1) dank en lof aan Jahwe as *Kryger* vir sy triomf in die verlede (vv 1 – 3); (2) lof aan Jahwe vir sy *Koningskap* in die hede (vv 4 – 6); (3) Jahwe se toekomstige gerig as *Regter* (vv 7 – 9; Longman III 1995: 44). Drie uitbeeldings van Jahwe in hierdie psalm, wat as 'n direkte OT verwysing van Rm 1: 16 – 17 dien, is dus belangrik: *Kryger*, *Koning* en *Regter*. Die uitbeelding van Jahwe as 'n *Kryger* is reeds bespreek.

2.2.6 PSALM 93 – 99 BEELD JAHWE UIT AS 'N KONING, SKEPPER, KRYGER, REDDER EN REGTER

Die volgende sake kry in hierdie gedeelte aandag: (1) 'n inleiding; (2) die koningspsalms; (3) die voorkomste van Jahwe en mlk in die koningspsalms; (4) vyf basiese motiewe in die koningspsalms; (5) die uitbeelding van Jahwe deur vyf metafore: *Koning*, *Skepper*, *Kryger*, *Redder*, *Reger*; (6) 'n samevatting.

2.2.6.1 Inleiding

Jahwe se koningskap dien as algemene raamwerk vir die uitbeelding van Jahwe in die hele OT. Jahwe se koningskap is ook die sentrale fokus van die hele Psalmboek, en in besonder van die Psalms wat as die '*Jahwe is Koning*' – Psalms geïdentifiseer is, te wete Ps 93 – 99.

2.2.6.2 Die '*Jahwe is Koning*' – Psalms

Ps 98: 2 is 'n OT gedeelte wat die agtergrond van Rm 1: 16 – 17 vorm (NA 1993: 786. Leenhardt 1961: 49; Hays 1989: 36; Dunn 1988: 41; Moo 1996: 82). Die mikro

¹²⁴ Dat die hele wêreld Jahwe se oorwinning 'sien' kom in die MT nét in Ps 98: 3, Jes 52: 10 en Jes 44: 23 voor (Leene 1997: 241).

raamwerk van Ps 98: 2 is Ps 98: 1 – 3. Die uitleg hiervan is in hoofstuk 2.2.5 (supra) gegee. Die makro raamwerk van Ps 98: 2 is die hele Ps 98. Die uitleg van Ps 98: 1 – 3 is in hoofstuk 2.2.5 (supra) gegee. Ps 98 is deel van Ps 93 – 99, die ‘Jahwe is Koning’ – Psalms. Hieraan word puntsgewys vervolgens aandag gegee:

- Ps 93 *lei* Ps 93 – 100 in (Howard 1997: 171).
- Die posisie van Ps 93 is uniek in die groepering van Ps 93 – 100. Dit beskryf en beklemtoon die *tot stand- bringing* van Jahwe se *troon*.
- *Ps 93* verander die *fokus* van boek IV in die Psalmboek na dié van *lof* aan Jahwe as Koning¹²⁵. Hierdie motief word volgehou tot by Ps 99. Ps 93 beperk ook die fokus op Jahwe as Koning tot sy *soewereiniteit* en verwys daarom ook na sy troon (93: 2; Howard 1997: 171).
- *Ps 93* begin met die paradigmatische frase *Jahwe mlk* (93: 1). Daardeur lê dit die basis van die dominante motief in Ps 93 – 99: ‘Jahwe is Koning’, ‘Jahwe is enthroned’, en Hy is Troonbekteër vir ewig (‘van ouds af’, ‘van altyd af’: 93: 2). Hierdie motief herhaal in 95: 3, 96: 10; 97: 3; 98: 6; 99: 1 in Ps 93 – 99 (Howard 1997: 173).
- *Ps 93 – 99* vorm ‘n logiese *koherente eenheid* wat almal handel oor Jahwe se koningskap (Howard 1997: 183).
- *Ps 95 en 100* vorm ‘n *inclusio* wat die ‘Jahwe is Koning’ – Psalms, Ps 93 – 99, omraam. Dit geskied op grond van (1) leksikale ooreenstemmings en (2) die identiese struktuur en inhoud van 95: 6b – 7c en 100: 3b, c (Howard 1997: 176, 183).
- Binne Ps 93 – 100 vorm *Ps 96 – 99* ‘n ab:b’a’ giastiese patroon om so die *hart* van dié seksie te vorm. Ps 96 – 99 word dan weer omring deur Ps 95 – 99 as ‘n *inclusio* (Howard 1997: 183)¹²⁶.
- *Ps 93 en 99* begin en sluit die ‘Jahwe is Koning’ – Psalms af. Beide psalms begin met: *Jahwe mlk* (Howard 1997: 180).
- Die *konsentrasie* en *motief* van die ‘Jahwe is Koning’ – Psalms, Ps 93 – 99, is *uniek* in Boek IV van die Psalmboek. Dit staan posisioneel en tematies in die *sentrum* van Boek IV van die Psalmboek (Howard 1997: 183).
- Die ‘organiserende beginsel’ van die hele Psalmboek sentreer in finale instansie om die heerserskap van Jahwe as Koning (Howard 1997: 207).

¹²⁵ Boek IV van die Psalmboek bestaan uit: Ps 90 – 94, 95 – 100, 101 – 106 (Howard 1997: 21).

¹²⁶ Daar is ook ander ‘Jahwe is Koning’ – Psalms: Ps 47, 146.

2.2.6.3 Die voorkomste van Jahwe en mlk in die koningspsalms

Die voorkomste van die naam Jahwe en van mlk in die koningspsalms is soos volg:

- **Die voorkoms van Jahwe en die assosiatiewe Godsname.**

Die naam Jahwe kom alleenstaande of parallel aan of in konjunksie met ander name en titels van God soos volg voor:

Sonder parallele

Ps 93: 1 (2x), 3, 4, 5
Ps 94: 1, 3, 5, 11, 14, 17, 18, 23
Ps 95: 3, 6
Ps 96: 5, 9, 10, 13
Ps 97: 1, 8, 10, 12
Ps 98: 1, 2, 4, 5, 6, 9
Ps 99: 5, 6, 9 (2x)

Met parallele

Met m'd: 93: 5; 96: 4; 96: 9
Met 'lhy: 94: 22
Met YH: 94: 7, 12
Met 'l: 94: 1; 95: 3; 99: 8
Met 'lhym: 94: 7, 22, 23; 95: 7; 98: 3
99: 5, 8, 9 (2x)
Met 'dwn: 96: 5
Met 'lywn: 97: 9

In bogemelde voorkomste van Jahwe word Hy op verskillende maniere uitgebeeld as *Koning, Skepper, Krygsman, Redder en Regter*.

- **Die voorkoms van mlk**

Die titel mlk kom in verbintenis met Jahwe en met die voornaamwoord soos volg in die koningspsalms voor:

Met Jahwe

Ps 93: 1; Ps 96: 10; Ps 97: 1;
Ps 98: 6; Ps 99: 1

Met voornaamwoord

Ps 93: 2

In al bogemelde verwysings kom die Goddelike koningskap motief voor. Dit word uitgedruk met die frase Jahwe mlk. In Ps 98:6 is daar 'n identifikasie van Jahwe as Koning en in Ps 95: 3 word na Jahwe as 'n groot Koning verwys. Die voorkoms van die woord Jahwe in *verbinding* met *mlk* in hierdie betrokke psalms is iets *uniek* in die *hele BH* (Howard 1997: 111).

2.2.6.4 Vyf basiese motiewe in die koningspsalms

Psalms 93 – 99 word as *dié* paradigmatische psalms gebruik vir die vasstelling van die Koningskap van Jahwe genre. Hierdie genre vorm weer 'n subkategorie van die himniese genre in die psalms. Daar is baie 'skakels' of leksikale, tematiese en strukturele verbindings tussen hierdie psalms.

Watts het in bogemelde kerngroep Jahwe mlk psalms vyf karakteristieke *motiewe* vasgestel. Hulle is:

1. Die unieke verwagting dat die hele wêreld, al die mense, al die nasies, *teenwoordig* moet wees.
2. Verwysings na *ander gode*.
3. Verwysings na verheffing en *koningskap*.
4. *Woorde* wat *karakteristieke dade* beskryf: skep, maak, vasstel, sit, wonders doen, regspraak uitoefen, regverdige dade doen en red.
5. *Woorde* wat 'n gesindheid van *sang* en *lof* teenoor hierdie hemelse koning beskryf.

Howard (1997: 111) voeg die volgende opmerkings by: (I) die *skeppingsmotief* behoort verbreed te word en dalk selfs *afsonderlik* behandel te word. Hierin is van belang Jahwe se *skeppingsaktiwiteit per se* (96: 5b; 93: 1c = 96: 10b; moontlik 96: 3b en 98: 1b; buite die kerngroep 95: 5, 6b en 100: 3b); asook die *soewereiniteit* van Jahwe en wel oor *ander gode* (96: 4b, 5a; 97: 9b; cf 95: 3b) asook oor die elemente van die natuur (93: 3-4; 96: 11-12; 97: 1, 4-6; cf 95: 4-5; 98: 7 - 8); (2) Jahwe se *regspraak* kan afsonderlik en meer prominent behandel word.

Mays (1994b: 231 - 246) sien die *Jahwe mlk* psalms as die *sleutel* tot die identifisering van 'n teologiese *sentrum* in die Psalmboek.

Die *unieke skakel* tussen Psalms 93, 95 – 99 is die *Goddelike koningskap motief*. Dit word deur die frase Jahwe mlk uitgedruk en kom in Ps 93: 1; 96: 10; 97: 1 en 99: 1 voor. In Ps 98: 6 word Jahwe as Koning geïdentifiseer.¹²⁷

Die voorkoms van die basiese motiewe in Ps 93, 95 – 99 is soos volg (Howard 1997: 111):

- Ps 96 en 97 bevat al vyf motiewe.
- Ps 98 en 99 beval vier motiewe (1,3,4,5).
- Ps 95 bevat ook vier motiewe (2,3,4,5).
- Ps 93 bevat twee motiewe (3,4).

Die *enkele psalm* uit hierdie koningskap psalms wat aan *Rm 1: 13 - 17 verbind* word is Ps 98 (Leenhardt 1961: 46). Hierdie psalm bevat volgens bogemelde indeling *vier* van die *basiese motiewe* in die koningskap psalms. Indien die 'magte' van die *sonde* en die *dood* egter as bonatuurlike anti-Goddelike 'persone' gesien word, kom die *tweede motief* (2) ook in Rm en wel in Rm 5-8 voor.¹²⁸ Motief (2) behels verwysings na *ander gode*.

¹²⁷ Die presiese verbale frase 'Jahwe mlk' kom nêrens anders in die BH voor nie. Daar is slegs een variant wat in Ps 47: 9; 146: 10 en Eks 15: 18 voorkom.

¹²⁸ Die sonde en die dood word in Rm 5 – 8 as 'magte' gepersonifieer (Dunn 1998: 111 – 112, 126)

2.2.6.5 Die uitbeelding van Jahwe deur vyf metafore: Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter.

Jahwe word in Ps 93 – 99 deur vyf basiese metafore uitgebeeld¹²⁹. Al die metafore bevat inherent die gedagte van oorwinning en heerskappy. Die vyf basiese beelde is dié van Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter. Hierdie beelde word vervolgens uiteengesit.

2.2.6.5.1 Jahwe is God-Koning¹³⁰.

Baie aspekte van God se Koningskap word in die koningspsalms belig. Sleutel aspekte daarvan word uitgelig.

- **Die heerserskap en koningwees van Jahwe.**

Die koningspsalms druk Jahwe se koningskap met die *twee sleutelwoorde Jahwe en mlk* uit. Die verbinding van hierdie twee woorde geskied egter op verskillende maniere. Daar is *drie* vorms daarvan.

- (i) 'Jahwe heers!'

Die frase Jahwe mlk kom slegs in Ps 93: 1; 96: 10; 97: 1 en 99: 1 (1 Kron 16: 31) voor. Dit is 'n *verbale* frase en moet verstaan word as 'Jahwe heers!' of 'Dit is Jahwe (en niemand anders nie) wat heers / koningskap uitoefen' (Howard 1997: 33). Hierdie Psalms word daarom die 'Koningskap' van Jahwe Psalms genoem (Howard 1997: 36).

- (ii) 'Die Koning, Jahwe.'

Teenoor die verbale frase Jahwe mlk in Ps 93: 1; 96: 10; 97: 1 en 99: 1 gebruik Ps 98: 6 die woord mlk slegs as 'n *nominale* verwysing. V6 einding met: hmlk Jahwe: '*die Koning Jahwe*' (Howard 1997: 115).

- (iii) 'n Groot Koning.'

Ps 95: 3a sê Jahwe is 'n 'l gdwl: 'n groot God'. Dié woorde is egter parallel aan die woorde wmlk gdwl in 95: 3b. Op grond van hierdie parallelstelling van die genoemde frases is die bedoeling duidelik dat Jahwe 'n *groot Koning* is. Beide gemelde benamings verwys na 'n posisie of amp wat Jahwe beklee (Howard 1997: 55).

¹²⁹ Sien ekskursus 2.3 aan die einde van hierdie hoofstuk wat oor metafore handel.

¹³⁰ Mowinckel (1962) maak psalms 47, 93, 98 – 99 die kern van sy gerekonstrueerde sogenaamde *troonbestyging psalms*. Hy vertaal die frase Jahwe mlk met 'Jahwe het koning geword'. Saam met hierdie vertaling het hy 'n hipotese oor 'n kultiese rituele troonbestygingsfees ontleen aan en parallel aan soortgelyke feeste van die omringende volke. Die siening van Mowinckel is sedertdien as verkeerde bewys. Die skrywer verwys daarom na die Jahwe mlk Psalms as *koningspsalms* en vertaal die frase as 'Jahwe is Koning'.

Die woorde ‘I gdwl, ‘n groot God’, kan alternatiewelik met ‘die groot El’, of ‘El, die Groot Een’ vertaal word. Dit sou sinspeel op die Kanaänitiese panteon. Die psalmdigter wil met die verwysing na Jahwe as ‘n ‘el gdwl dan sê dat Jahwe die hoë posisie beklee wat die Kanaäniete aan El toeskryf. Indien die psalmdigter dit wel sou sê, sou dit egter slegs as ‘n sekondêre betekenis bedoel wees. (Howard 1997: 55).

In *Ps 93:1; 96: 10; 97: 1; 98: 6; 99: 1* vorm die frase ‘Jahwe malak / melek’ die *tema* van die Jahwe is Koning- Psalms. Dié frase is tegelykertyd die sentrale motief in die hele Psalmboek en dit gee ook litterêr en liturgies koherensie aan die hele psalmboek (Mays 1993: 118)¹³¹.

Die frase Jahwe malak kan op *drieëlei* wyse vertaal word: (1) Jahwe heers (RSV); (2) Jahwe is Koning (NRSV); (3) Jahwe het Koning geword (REB). Die eerste vertaling teken Jahwe se koningskap as ‘n *aktiwiteit*, die tweede as ‘n *rol* en die derde as ‘n *gebeurtenis*. In al drie gevalle is Jahwe die subjek (Mays 1993: 118 – 119). In die Jahwe is Koning – Psalms vorm bogemelde frase die basiese scenario of narratiewe plot wat Jahwe se koning word, se koning wees asook sy optrede as koning, uiteensit.

- **Jahwe het ‘n troon.**

Die koningspsalms verbind ‘n troon aan Jahwe. *Twee woorde* word gebruik: ks’ (93: 2; 97: 2) en ‘th (93: 2; 97: 9; 99: 4). Die verwysings na die troon van Jahwe in hierdie drie koningspsalms is baie belangrik, aangesien die troon van Jahwe slegs in twee ander psalms – buite die koningspsalms – genoem word, naamlik in Ps 11: 4 en 103: 19 (cf Jes 66: 1). Sekere sake hou verband met die troon van Jahwe.

- (i) Die *troon* van Jahwe se ks’ is iets wat stewig ‘gevestig’ (kwn) is (‘established’: Howard 1997: 350). Die NAB gee kwn weer met ‘staan vas’. Die lokaliteit van die ‘vestiging’ van hierdie troon is waarskynlik die hemel en dit konstitueer die daarstelling van die skepping (Howard 1997: 37).
- (ii) Jahwe se troon is in die hemel gevestig. Ps 93: 2 volg ‘n giastiese patroon waarin beide die woorde ks’ en ‘th gebruik word. Hierdie twee woorde omraam die woorde m’z en m’wlm wat beide na die *tydsplan* van die bestaan van die troon van Jahwe verwys (Howard 1997: 37). Die NAB gee m’z weer met ‘van ouds af’ en m’wlm met ‘van altyd af’. Die *lokaliteit* van vestiging van die troon van Jahwe moet in die lig van die beskrywing van die tydsplan van die bestaan daarvan waarskynlik die *hemel* wees (Howard 1997: 37).

¹³¹ Koherensie word gedefinieer as: (1) die onderliggende verwantskap van konsepte wat in ‘n teks aangebied word; (2) dié faktore wat eenheid in ‘n diskoers daarstel; (3) ‘n semantiese eienskap van ‘n teks wat eenheid aan daardie teks gee (Davis 1999: 54)

Ps 11: 4 verwys ook na die troon van Jahwe as 'n plek wat in die hemel is en volgens Jes 66: 1 is die hemel die troon van Jahwe en die aarde die rusplek vir sy voete (NAB).

- (iii) Jahwe het ook 'n *aardse* troon. Die verwysings na die troon van Jahwe in 93: 2 en 97: 2 verwys ook tegelykertyd na die aardse plek waarmee Jahwe spesiaal geïdentifiseer word, want 93: 5 verwys na die Tempel en 97: 8 vermeld Sion en Juda.
 - (iv) *Soewereiniteit* oor alle dinge word aan die troon van Jahwe verbind. Ps 93: 1c en 2a-b vorm deur die herhaling van kwn 'n *parallelisme* wat na die feit dat Jahwe se soewereiniteit oor alle dinge – aarde én hemel – strek, verwys (Howard 1997: 37)¹³².
 - (v) Die *troon* is soms 'n *substituut* vir *Jahwe* self. Wanneer daar na die troon van Jahwe verwys word, dien dit soms as 'n substituut vir Jahwe self. In 93: 2 is daar 'n direkte verwysing na Jahwe via die persoonlike voornaamwoord 'U' wat ook tegelykertyd by wyse van metonomie na die troon van Jahwe verwys¹³³.
- **Jahwe is 'die Allerhoogste.'**

In 97: 9a staan die woorde *Jahwe* en '*lywn* parallel aan mekaar en daarom word die woord '*lywn* as 'n goddelike *titel* verstaan (NAB). Dit kan weergegee word met '*die Allerhoogste*' (NAB). Die 'hoog wees' van Jahwe geld vir sy *verheffing bo alle gode* (Howard 1997: 71) sodat *alle magte* aan Hom *onderworpe* is (Kraus 1993: 260). 'Jahwe *heers!*' Hy '*regeer*' (NAB). Daarom is sy Koningskap bo en oor alles.

- **Die aard van Jahwe se heerserskap as Koning.**

Wat behels Jahwe se heerserskap as Koning? Ps 93 – 99 wys op: (1) *dade* wat Hy verrig het; (2) die *terrein* van sy heerskappy; (3) die *wyse* van sy heerskappy.

- (i) Jahwe die Heerser-Koning het sekere *dade verrig*. Veral vier *dade* staan uit: (1) Hy het *geskep* (Ps 93, 96, 97); (2) Hy het *verlossingsdade* ten behoeve van *Israel* verrig. Dit sluit die straf van, asook oorwinnings oor die nasies in (Ps 98: 1 - 3); (3) Hy oefen *regspraak* uit (Ps 96, 98); (4) Hy stel 'n *verbond* daar (Ps 93, 95)
- (ii) Jahwe die Heerser-Koning se heerserskap *strek* oor sekere *terreine*. Veral *drie* terreine word beklemtoon: (1) Hy heers oor die *skepping* en die *natuur* (Ps 93, 96, 97, 98). Hierdie heerskappy van Jahwe is gevestig in die *verlede*, dit word voortgesit in die *hede* en daarom is die *toekoms*

¹³² 'n Merismus word gebruik. Dit is beeldspraak waardeur 'n subjek in twee of meer noodsaaklike dele verdeel word. Die dele is komplimentêr en dui steeds die geheel van 'n saak aan (Howard 1997: 37).

¹³³ Metonomie is 'n vorm van beeldspraak waardeur 'n verwante naamwoord in die plek van 'n ander naamwoord gestel word (Howard 1997: 38).

veilig. Dit is teen opponerende magte gevestig. (2) Hy heers oor die *hemel* en die *gode* (Ps 97). Die klem is op sy *teenswoordige heerserskap*. Hy heers *alleen* en *absoluut* en duld *geen teenstanders* nie. (3) Hy heers oor die *aarde*. Die hele aarde behoort aan Hom (Ps 98: 4 - 9).

- (iii) Jahwe oefen sy heerskappy as Koning op 'n sekere wyse uit. Dit word *gekenmerk* deur *mag* (Ps 96: 3), *geregtigheid* (Ps 96: 11) en *billikheid* (Ps 98: 9).

Al die bogemelde beskrywings van Jahwe se heerserskap impliseer dat hy *soewerein* oor alles heers.

Rm 5 – 8 teken God pertinent deur sekere *naamwoorde* en *werkwoorde* as 'n *Koning* wat heers.

- God *heers* deur sy *χάρις* (5: 15 – 17, 21, 21; 6: 14), wat sy *χάρισμα* (5: 15, 17) en sy *δωρεά* (5: 15, 17) is, op 'n *oorvloedige* (ἐπερίσσειεν: 5: 15) wyse. God se *χάρις* heers soos 'n koning(βασιλεύση: 5: 21; cf ὑπὸ χάρις: 6: 14).
- As 'n *Koning* (βασιλεύση: 5: 12 - 21; 6: 12 - 23) en 'n *Heerser* (κυριεύσει: 5: 12 - 21; 6: 12 - 23) *hervestig* God sy *soewereiniteit oor die* gepersonifieerde 'magte' van die *sonde* en die *dood* wat soos konings (5: 14, 17, 21; 6: 12) en heersers (6: 14 - 23) die bewind oor sondaars voer.
- As Koning *bevry* God ook die twee 'handlangers' wat deur die sonde en die dood as instrumente in hulle diens gebruik word (6: 6; 7: 1 - 25; 8: 3, 5 - 13), naamlik die wet (8: 4) en die sondige menslike natuur (6: 6).
- As Koning *hervestig* God deur sy *genade* en *vryspraak* in Christus weer *lewe* in die wêreld (ἐν ζωῇ βασιλεύσουσιν 5: 17, 18, 21).
- God heers as Koning met *χάρις* (βασιλεύση: 5: 21) deur sy *vryspraak*. Die heerskappy van God se *χάρις* lei weer tot die ewige lewe (5: 21; 6: 23).

2.2.6.5.2 Jahwe is die God van die verbond en 'n Wetgewer

Ps 93 – 99 beeld Jahwe uit as 'n Koning (93: 1; 95: 3; 96: 10; 97: 1; 98: 6; 99: 1), in 'n tempel / paleis (96: 6), op 'n troon (93: 2; 97: 1; 99: 1), met 'n kroon (93: 1) en 'n mantel (93: 1) en as iemand wat soewerein is oor sy skepping (93: 2; 96: 1; 98: 4 – 9) en sy volk (95: 6-7). As Koning: (1) staan Jahwe in 'n verbondsverhouding tot sy volk, Israel; (2) is Hy 'n wetgewer.

- **Jahwe is die God van die Verbond**

Die koningspsalms fokus ook baie sterk op Israel. Daar is verskeie terme en verwysings wat Jahwe, as die God van die verbond, se verhouding met Israel uitbeeld.

- **Jahwe is ‘n wetgewer**

- (i) **Jahwe het ‘n volk.**

Die *volk* van die Here word beskryf met die woord ‘m (94: 5, 8, 14; 95: 7, 10; 97: 6). In al hierdie verse, behalwe in 97: 6, verwys ‘m, na *Israel* en nie na die ander nasies nie. In 97: 6 sluit die woord alle mense wat in die psalm genoem word in. Die woord ‘m, verwys dus in die koningspsalms *byna eksklusief* na die volk van die Here (Howard 1997: 59, 121).

- (ii) **Jahwe is die Maker van sy volk.**

Naas Jahwe se posisie as Skepper van die see en die land (98: 5), is Hy ook die *Maker* van sy *verbondsvolk* (95: 6; 98: 6). Jahwe is die *Maker* (‘snw: 95: 6b) van sy *volk* (‘m) en *nasie* (gwy) omdat Hy hulle *geskep* (‘sh: 95: 6) het. Die skepping van Israel het plaasgevind op grond van die eksodus, die Sinai teofanie, die woestyntog en die inbesitneming van die land Kanaän (Howard 1997: 56, 92 - 93).

Jesaja gebruik dieselfde taal. Jahwe se volk is die *werk* (‘snw) van sy hande (29: 23; 60: 21; 64: 17) en hulle is deur Hom *gevorm* (ysr: 27: 11; 43: 1: 21; 44: 2, 21, 24; 45: 9(2x), 11; 64: 7). Aangesien Jahwe Israel ‘geskep’ en ‘gevorm’ het, *behoort* Israel aan *Hom*. Hulle behoort nie aan Ba’al of Marduk of aan enige ander godheid nie, maar slegs aan hulle eie God van die verbond, Jahwe (Howard 1997: 93).

- (iii) **Jahwe is sy volk se God.**

Die frase ‘ons God’ (‘lhynw) kom telkens in die koningspsalms voor (94: 23; 95: 6, 7; 98: 3; 99: 5, 68, 9(2x)). Die Hebreeuse woord ‘lhynw is ‘n naamwoord met ‘n suffiks in die meervoud (-nw: ‘ons’). Die suffiks dui Jahwe se spesiale verhouding met sy volk aan. Hulle is ‘syne’, dit wil sê sy besitting. Tegelykertyd is *Hy hulle s’n*, dit wil sê Hy is hulle God (Howard 1997: 51, 127). Die verwysing na God geskied met die naamwoord ‘l (94: 1(2x); 95: 3, 7; 99: 5, 8, 9 (2x)), die referent is egter God (cf 95: 6 en 7). Die ‘ons’ verwys na Israel (94: 7, 22, 23).

Ps 95 lê baie klem op Jahwe as die God wat *Israel tot stand gebring het*. Die struktuur van die psalm aksentueer hierdie feit. Ps 95: 6 - 7c vorm die middelste en kerndeel van Ps 95. Hierdie verse vorm ‘n brug tussen Ps 95: 1 - 5 en Ps 95: 7d - 11. Ps 95: 6 - 7c vernou die psalm se fokus vanaf die groot, universele God wat bokant die natuur en die ander gode is, tot die *persoonlike God van Israel* wat sy volk ‘gemaak’ het en wat tegelykertyd vir hulle sorg (95: 7a - c) en hulle bemoedig en waarsku (Ps 95: 7 - 11; Howard 1997: 59). Die frase ‘my God’ (‘lhy: 94: 22) kom ook voor.

In *Rm 1 - 4* speel die woord ἔθνη ‘n belangrike rol. Dit word sewe keer gebruik: 1: 5; 1: 13; 2: 14; 2: 24; 4: 17, 18. In 1: 15; 1: 13; 2: 14; 2: 24 beteken ἔθνη ‘heidenvolke’ in teenstelling met die Ἰουδαίους. Paulus het hier die volksonderskeid en religieuse onderskeid in gedagte (Kruger

1983: 348). Rienecker (1963: 316) beskryf ἔθνη met 'die nie-Joodse mensheid'. In 4: 17, 18 word ἔθνη van al die volke gebruik, die Jode ingesluit (Kruger 1983: 348).

Rm 3: 9, 14 sê dan dat alle mense – Ἰουδαίους τε καὶ Ἕλληνας - onder die mag van die sonde is – ὑφ' ἁμαρτίαν. En 3: 23 sê weer dat alle mense gesondig het : ἥμαρτον.

In Rm 5 – 8, en veral in 5: 1 – 11 skakel Paulus oor na 'ons' – taal. Hy gebruik die persoonlike meervoudsvorm 'ons' as persoonlike voornaamwoord en in die werkwoorde uitgange. Die 'ons' verwys na 'vrygespreektes' (5: 1) en 'gelowiges' (5: 1). Hierdie 'ons' in 5: 1 – 11 is die nuwe volk wat God vir Hom geskep het.

(iv) Jahwe is betrokke by sy volk se geskiedenis, land en kultus.

Jahwe staan in 'n verhouding tot Israel en wel wat dié se geskiedenis, land en kultus betref.

Jahwe het Israel deur sy magtige daade (98: 1,3) uit Egipte bevry. Hierdie bevryding van Israel uit Egipte was 'n *oorwinning* wat Jahwe behaal het oor die farao's van Egipte en per implikasie oor die gode van Egipte (Eks 14-15).

In Ps 99 is daar verskeie verwysings na Israel se *woestynreis* ná hulle bevryding uit Egipte. Daar is verwysings na Jakob (99: 4) asook na Moses, Aaron, die wolkkolom en Jahwe se heilige berg (99: 6 - 8).

Israel se lewe in Kanaän word ook uitgebeeld. Die volgende sake word genoem: Sion (99: 2, 5, 9), die Tempel (93: 5; 98: 3), die verordeninge van die Here (93: 5; 99: 7), die Tora (94: 12); die instruksies van die Here (94: 10, 12) en die wet (99: 7).

(v) Jahwe betoon standvastige liefde aan sy volk.

Die woord *gsd* in 94: 18 en 98: 3 beskryf die Here se *standvastige verbondsliefde vir sy volk*. In 98: 1 - 3 openbaar Jahwe se magtige daade (npl'wt) sy standvastige liefde (*gsd*) vir, en sy trou ('mwnh) teenoor Israel.

ooOoo

In Rm 5 – 8 sal God se liefde soos geopenbaar in Christus (5: 6 - 8; 8: 24; 8: 37 - 39) en deur die Heilige Gees (5: 5) 'n geweldige belangrike rol speel. In 8: 31 - 39 bly die liefde van God 'n onvernietigbare band tussen God en sy vrygespreektes.

(vi) Jahwe verrig genadedade in belang van sy volk.

Twee woorde: (1) 'werk' (p'l: 95: 9) en (2) 'magtige daade' (npl'wt: 98: 1) beskryf die Here se genadige optrede in reddingsdade ten behoeve van sy volk. Die 'ysr' van Jahwe waarna 95: 9b verwys, kan op die feit dui dat Hy by Massa en Meriba water uit 'n rots laat kom het. Die woord moet egter in 'n meer omvattende sin verstaan word. Dit sluit al die magtige daade van die Here in wat Hy in die redding en onderhouding van sy volk verrig het (npl'wt: 98: 1; cf Ps 78; Anderson 1985: 680). Die 'magtige daade' van die Here word in 98: 2 - 3 gedefinieer as die oorwinning wat Hy in die verlossing van sy verbondsvolk getoon het.

ooOoo

In Rm 5-8 sal God ewe-eens magtige daade verrig – die opwekking van sy Seun, Jesus Christus, uit die dood (6: 4).

(vii) Jahwe se volk moet sy paaie ken.

Jahwe wil hê dat sy volk sy 'paaie' (derek 95: 10) moet 'ken' (yd': 95: 10). Sy volk wil egter nie sy paaie ken nie, dit wil sê hulle gee nie om daarvoor nie (Howard 1997: 121).

ooOoo

In Rm 5-8 sal God sy nuwe verbondsvolk leer om deur sy Gees reg voor Hom te wandel (8: 4 - 5).

- **Jahwe is 'n wetgewer**

Ps 93: 2 en 99:1 ('Jahwe malak') beeld god uit as 'n Koning wat 'beklee' is met majesteit en krag (93: 1). As 'n Koning is Hy 'n Wetgewer¹³⁴ wat 'dekrete' (edot: 93: 5; 99: 7) uitvaardig en wel vanuit sy tempel / paleis ('huis': 93: 5) op sy heilige berg (99: 9), Sion. Die term edot het altyd die konnotasie van Goddelike dekrete of ernstige opdragte / waarskuwings (Howard 1997: 108).

Ps 94 verwys na God se Tora (94: 12) asook na God se onderrig (94: 10, 12). In Ps 99 is God se onderrig implisiet in sy spreke met Moses, Aäron en Samuel (94: 7) en hou sy deskrete (edot) en wet/statute (goq) in 94: 7 weer verband met sy Tora (94: 12). Ps 99 beklemtoon Sion, asook Jahwe se verhouding met sy volk, diegene in Jakob (94: 4) wat Hom gehoorsaam (94: 6 - 8). Die parallel tussen Jahwe se dekrete (93: 5; 99: 7) en sy Tora (99: 12) beteken heel waarskynlik dat die 'eggo' van die Sinai gebeure implisiet in hierdie twee terme is en dat hulle verband hou

¹³⁴ In Psalms 93 en 99, die eerste en die laaste van die Jahwe is Koning – Psalms, en in Boek IV van die Psalms, kom die term *edot slegs* in 93: 5 en 99: 7 voor. In die BH kom dit 32 keer en in die hele Psalmboek 25 keer voor, waarvan 21 keer in Ps 93- 99 is.

met Jahwe se verbond met Israel (Howard 1997: 108, 117) asook met sy tempel in Jerusalem (Howard 1997: 117).

In *Rm* 5 – 8 speel God se wet ook 'n belangrike rol. In 7: 1 – 8: 3 is die wet 'n *handlanger* in diens van twee gepersonifiseerde magte: ἁμαρτία en θάνατος. In 8: 1 – 3 bevry God, Christus en die Gees die νόμος van die mag van ἁμαρτία en θάνατος en die σάρξ en in 8: 4 – 9 stel God die bevryde sondaar deur sy Gees in staat om aan die eise van die wet te voldoen aangesien die wet heilig, reg en goed (7: 12) asook Geestelik is (7: 14).

2.2.6.5.3 Jahwe is God - Skepper

Ps 93 – 95 beeld Jahwe uit as 'n magtige en soewereine Skepper. Hy is die Skepper: (1) van die skeppingsorde; (2) van die natuur en die mens; (3) van sy verbondsvolk.

- Jahwe stel die skeppingsorde daar

Ps 93: 4 verwys na Jahwe wat in sy koninklike mag hoog bo die 'riviere' en die 'waters' en die 'see' troon. Die prent in 93: 3 – 4 saam is dié van opstandige waters en die absolute soewereiniteit van Jahwe oor hulle (Howard 1997: 39). Die 'baie waters' (mym rbym) word as doelbewus opstandig teen Jahwe gesien op dieselfe wyse as dié van Yam se stryd teen Ba^cal in die Ugartiese mitologie (Howard 1997: 39)¹³⁵. Die frase 'die golwe van die see' (majim rabbim) kom elders slegs in Eks 15: 10 en Hab 3: 15 voor (Howard 1997: 39; cf Rig 5; Deut 33; Ps 29). In Eks 15: 10 sink die Egiptenare soos lood in die magtige see weg. In Hab 3: 15 verkeer die see ewe-eens in opposisie tot Jahwe.

Die 'see' simboliseer chaos en aangesien Jahwe die God van orde is, staan alle chaos vyandig teenoor Hom (Taylor & Thurman 1956: 973 – 1003; Smith 1984: 115 - 117). Die heerserskap van Jahwe oor die 'see' word uitgebeeld deur die feit dat Hy in sy koninklike mag hoog bo die opstandige en rustelose see uitroon (93: 4). *Ps* 93: 4 begin met: 'Maar . . .' (min [MT]). 'Min' kom hier in sy vergelykende betekenis voor. Die woord ³dyr word ook van beide die see en van Jahwe gebruik. Dit word egter op verskillende manier weergegee: die see is 'verskriklik' (= golwe: NAB), maar Jahwe is 'méér' (min: 93: 4a) 'verskriklik' of meer majestueus (Howard 1997: 39). Die woord 'min' in 93: 4a skakel dus met die word 'dyr in 93: 4c.

- Jahwe is die Skepper van die natuur en van die mens

Jahwe is die Een wat die droë land 'vorm' (ysr: 95: 5) en die see 'maak' ('sh: 95: 5) en wat ook die oë 'vorm' (ysr: 94: 9) en die ore 'plant' ('zn: 94: 9). As magtige en soewereine Skepper strek Jahwe se heerskappy daarom oor alle dele van die natuur en mensewêreld (Howard 1997: 55).

¹³⁵ Die konflik met chaos kom ook in die Babiloniese mitologie voor in Marduk se triomf oor Ti^camat (Taylor & Thurman 1956: 973 – 1003; Smith 1984: 115 - 117)

Die beskrywing van Jahwe as ‘formeerder’ en ‘maker’ mag ‘n verskuilde polemiese strekking hê met betrekking tot Yam in die Ugaritiese godsdiens. Die strekking is egter nie eksplisiet nie (Howard 1997: 55).

Dat Jahwe die skepping se Skepper is asook die Hersteller van die ‘gevalle skepping’ en die ‘gevalle’ mens, kom ook baie sterk in Rm 5 – 8 na vore. Sien hoofstuk 4.2.2.2.1 pp 277-285.

- Jahwe is die Skepper van sy verbondsvolk

Jahwe is nie net die Skepper van die natuur en van die mens nie, Hy is ook die Skepper (Letterlik: ‘Maker’) van sy verbondsvolk (95: 6). Die ‘maak’ van Israel as verbondsvolk het plaasgevind op grond van hulle beleving van die eksodus, die Sinai teofanie, die woestyntog en die inbesitneming van Kanaän (Howard 1997: 56, 92 - 93), Die woorde ‘m (volk) en gwy (nasie) word vir die volk van die Here gebruik¹³⁶.

Rm 5 – 8 beeld God ook as Skepper uit. God word as: (1) die Skepper; (2) die hersteller van sy skepping uitgebeeld (8: 19, 20, 21, 22, 39). In 8: 19, 20, 21, 22, 39 kom die volgende aspekte in verband met God as Skepper na vore: (1) God is die skepping se skepper (8: 19 – 23); (2) die skepping is deur God onderwerp (8: 20); (3) God sal die skepping bevry (8: 21); (4) God is die Heerser oor die skepping (8: 39); (5) ‘n ou skepping word weer nuut; (6) Christus se sterwe is die dagbreek van die nuwe skepping; (7) ‘n nuwe hoof in ‘n nuwe skepping; (8) ‘n nuwe lewe in ‘n nuwe skepping; (9) die mens word herstel tot sy oorspronklike Goddelike beeld; (10) die mens word herstel tot sy oorspronklike heerlikheid; (11) die skepping word in die toekoms finaal bevry; (12) die skeppingstrou van God.

2.2.6.5.4 Jahwe is God-Kryger

Ps 96 en 98 beeld Jahwe as ‘n Kryger uit (‘Divine Warrior’: Longman III 1984: 269). As Kryger triumfeer Jahwe oor: (1) die oermagte van chaos; (2) die vyande van sy volk. Hierdie sub-hoofstuk sit hierdie gedagtes uiteen.

- *Ps 98* is ‘n Goddelike *Kryger triomflied* (Longman III 1984: 271) wat uit drie seksies bestaan: (1) dank en lof aan Jahwe as Kryger vir sy triomf in die verlede (98: 1 – 3); (2) lof aan Jahwe vir sy *koningskap* in die hede (98: 4 – 6); (3) Jahwe se toekomstige gerig as *Regter* (98: 7 – 9; Longman III 1995: 44). Drie uitbeeldings van Jahwe in hierdie psalm, wat as ‘n direkte OT verwysing van Rm 1: 16 – 17 dien, is dus belangrik: Kryger, Koning en Regter.
- Daar is ‘n duidelike *parallel* tussen *Ps 96: 1 – 3* en *98: 1 – 3*. Dit kom in die volgende *punte* na vore:

¹³⁶ Die idee dat Jahwe die Skepper van sy volk (‘m) en van sy nasie (gwy) is, is redelik algemeen in die OT: Gen 12: 2; Eks 32: 10; Deut 9: 14; 32: 6, 15; Jes 43: 7; 44: 4; Eseg 37: 19, 22.

- Jahwe bewerk volgens beide psalms ‘*magtige dade*’ (96: 3; 98: 1). Die voorkoms van npl’ot in hierdie twee psalms is baie belangrik aangesien die term andersins nie in Ps 93 – 99 voorkom nie. Die ‘magtige dade’ van Jahwe verwys na sy krygvoering tydens sy bevryding van Israel uit die mag van die farao van Egipte en sy leër – hulle eerste eksodus – asook uit die mag van Babilonië – hulle tweede eksodus¹³⁷. Tydens Israel se deurtog deur die Rietsee tydens hulle eerste eksodus het Jahwe ook kryg gevoer teen die ‘baie waters’ en die ‘see’ (Ps 93: 4). Dié nipla’ot van Jahwe het Hy deur sy ‘krag’ (jamin: 96: 3; 98: 1) en sy ‘*Goddelike mag*’ geskied (zrw qds: 98: 1). Die verwysings na Jahwe se ‘regterhand’ en sy ‘heilige arm’ dui op sy krygsoptrede en beeld Hom uit as ‘n Kryger (Longman III 1984: 269)¹³⁸.
- Die ‘magtige dade’ (96: 3; 98: 1) wat Jahwe deur sy ‘regterhand’ (96: 3; 98: 1) en sy ‘Goddelike krag’ (98: 1) verrig het word verder in hierdie twee psalms as sy ‘oorwinning’ (ysw [MT]: σωτήριόν : 98: 2) en sy ‘*reddingsdade*’ (dikaiosuvnh: 96: 2; 98: 2) beskryf. In 98: 2 en 96: 2 / 98: 2 vind daar ‘n *parallelstelling* of sinonimiteit tussen Jahwe se *soteria* en sy *dikaiosuvnh* plaas. Die geïmpliseerde metafoor in die word ‘oorwinning’ (σωτήριόν) is ‘n Kryger.
- Jahwe ‘openbaar’ : ἀπεκάλυψεν [LXX]: 98: 2; cf Rm 1: 17) die ‘reddingsdade’ (sedek [MT]: dikaiosuvnh [LXX]; cf Rm 1: 17) wat Hy verrig het. Die derde persoon enkelvoud suffiks in ἀπεκάλυψεν is manlik en verwys na Jahwe. Hy is die subjek. Hy openbaar sy reddingsdade. Die operabaring deur Jahwe geskied aan die ‘nasies’ (ἔθνη [LXX]; cf Ἰουδαίῳ καὶ Ἕλλησι: Rm 1: 17). Wát Jahwe openbaar is sy ‘reddingsdade’ (98: 2). Die ‘hele wêreld’ kon sy ‘oorwinning’ (σωτήριόν [LXX]: 98: 3) ‘sien’ (98: 3) wat Hy aan ‘hulle bekend gemaak het’ (98: 2)¹³⁹. Jahwe se oorwinning en reddingsdade as Kryger in belang van sy volk, Israel, getuig van Hom teenoor al die nasies.

Jahwe se ‘bekendmaking’ (96: 2) van sy oorwinning (σωτήριόν; cf Rm 1: 16) word deur die LXX met εὐαγγελίζεσθε weergegee (Cf Rm 1: 16).
- Die ‘*nuwe lied*’ waarna 96: 1 en 98: 1 verwys kom sewe keer in die OT voor en staan elke keer in ‘n heilige oorlog konteks (cf Ps 33: 3; 40: 3; 144: 9; 149: 12; Jes 42: 10; Longman III 1984: 269). ‘n ‘Nuwe lied’ is ‘n triomflied: dit vier die sukses in ‘n afgelope stryd (cf Eks 15: 1 – 18; Rig 5; Ps 18). So ‘n lied dien ook as beide ‘n aankondiging en ‘n erkenning van triomf (Ps 98: 2; Jes 52: 7 – 10; Dictionary of Biblical Imagery 1998: 78).

¹³⁷ Ps 98 het verskeie literêre parallele met Deutero – Jesaja. Byvoorbeeld: Jes 42: 10; 52: 10 (Longman III 1984: 269).

¹³⁸ Muilenberg (1966: 242) verwys na veertien voorkomste van dié beelde in die OT. By: Longman III (1984: 269).

¹³⁹ Dat die hele wêreld Jahwe se oorwinning ‘sien’ kom in die MT nét in Ps 98: 3; Jes 52: 10 en Jes 44: 23 voor (Leene 1997: 241).

- In die Krygermotief neem die *viering* van 'n triomf 'n belangrike plek in (Dictionary of Biblical Imagery 1998: 896 – 897). In die 'Umwelt' van die OT was daar *twee* aspekte verbonde aan 'n triomf: (1) die triomf van 'n god; (2) die triomf van 'n menslike koning. Godsdiens en oorlog was ook *verweef*, en die viering van 'n triomf was 'n viering van goddelike triomf sowel as van koninklike triomf (Dictionary of Biblical Imagery 1998: 896).

Die *argetipe* patroon van goddelike krygvoering en triomf het *vyf* elemente behels: (1) 'n god veg teen 'n vyandgod (byvoorbeeld van die see); (2) triomf oor 'n vyand; (3) die troonbestyging van die god as koning; (4) die bou van 'n 'huis' of 'n tempel; (5) 'n groot banket as viering van die okkasie. Die patroon is verder een wat van die slagveld na die stad en na die tempel gevoer word (Dictionary of Biblical Imagery 1998: 896)¹⁴⁰.

Hierdie vyfvoudige patroon was waarskynlik die *agtergrond* van die *psalms* wat Jahwe se koningskap en triomf as Koning en Kryger gevier het (95, 96, 98, 99; cf Ps 47; Dictionary of Biblical Imagery 1998: 897)

Die elemente daarvan is die volgende:

1. Jahwe veg teen 'n ander god(e): Ps 93: 3 – 4; 95: 3 – 5; 96: 2 – 6; 97: 4 – 7; 98: 1 – 3; 99: 2.
2. Jahwe *triomfeer* oor sy vyand: 93: 3; 94: 2; 95: 1 – 5; 96: 2 – 6; 97: 3 – 5; 98: 1 – 3; 99: 1.
3. Jahwe bestyg die *troon* as Koning: 93: 2, 4; 97: 2, 9; 99: 1.
4. Jahwe het 'n 'huis' of 'n *tempel*: 95: 2; 96: 6, 7 – 9; 97: 8; 99: 2.
5. Jahwe se troonbestyging word *gevier*: 96: 1; 98: 1.

Die Krygermotief en die triomfgedagte figureer ook sterk in *Rm 5 – 8*. Daar is die volgende elemente:

- **Rm 5 – 8** is ook 'n storie van *triomf*. God en Christus hipertriomfeer (ὑπερικῶμεν: 8: 37, 39).
- God, en Christus veg ook teen 'vyande'. Dié vyande is: (1) geestelike vyande (ἀρχαὶ, τῖς, ἄγγελοι, δυνάμεις; 8: 38 – 39) asook (2) gepersonifieerde magte (ἁμαρτία: 5: 12 – 14, 21; 6: 12 – 14, 16 – 17, 22; 7: 23, 25; θάνατος,: 5: 12 – 14, 17; 6: 16, 19 – 21, 23; 7: 24; 8: 3, 38).
- Die *klimaks* van die stryd wat God en Christus gevoer het teen die bese magte is die kruis van Christus (5: 6 – 8, 19; 6: 3 – 10; 7: 4; 8: 3, 32, 37).
- Die *finale* triomf teen die magte van die teenswoordige aeon (νῦν: 5: 9; 6: 22; 7: 4 – 6; 8: 1; καιρὸν: 5: 8) lê egter nog in die *toekoms*: (5: 9; 8: 11, 19-22, 31-34).

¹⁴⁰ Hierdie patroon kan in die OT in die Lied van Moses Eks 15: 1 – 18 asook in Deutero – Jesaja (40: 3 – 5; 52: 7 – 12) en in Hab 3: 12 – 19 gesien word (Ryken, Wilhoit, Longman III 1998: 896 – 897).

- Die doel van God met sy krygvoering was ook die herowering van sy *skepping* (8: 18 – 23).
- Bevryde gelowiges (6: 18, 22; 8: 1, 21) moet God of Christus nou vrywillig in 'n bruid – bruidegom (7: 4 – 5) en 'n kneg – heer (6: 22) en 'n soldaat – bevelvoerder (6: 16 – 23) verhouding *dien*.
- Die *vyfvoudige patroon* van goddelike krygvoering figureer ook in Rm 5 – 8: (1) God veg teen vyande (ἁμαρτία: 5: 12 – 14; 6: 12 – 14, 16 – 17, 22; 7: 23, 25; θάνατος: 5: 12 – 14, 17; 6: 16, 19 – 21, 23; 7: 24; 8: 3; ἀρχαί, τῆς, ἄγγελοι, δυνάμεις: 8: 38 – 39); (2) God triomfeer oor sy vyande (ὑπερνικῶμεν : 8: 39); (3) daar is ook 'n troonsbestyging deur God (βασιλεύση: 5: 17, 32; δεξιᾶ: 8: 34) en Christus (δεξιᾶ: 8: 24); (4) 'n tempel word opgerig (οἰκεῖ: 8: 9); (5) fees word gevier met 'n lied (8: 31 – 39).
- Die wese van God en Christus se triomf was 'n triomf van hulle *liefde* (ἀγάπη: 8: 37) oor alle bedreigende magte (8: 38 – 39).

2.2.6.5.5 Jahwe is God - Redder

Jahwe, die Koning, is nie net Skepper en Kryger nie, Hy is ook 'n Redder. *Vier* psalms word behandel: Ps 94: 22; 95: 1; 96: 2; 98: 2 – 3.

- Ps 94: 22 en 95: 1

Ps 94: 22 lui (NAB):

'...Maar vir my is die Here
'n veilige vesting,
my God is die *rots* (sur) waar ek kan *skuil* (magseh)...¹⁴¹

Ps 95: 1 lui (NAB):

'...Kom, laat ons jubel
tot eer van die Here,
laat ons juig oor die *rots* (sur)
by wie ons *redding* (ysw) vind, . . .'

Die *Sitz im Leben* van 94: 22 is die asielfunksie en beskermingsfunksie van die heiligdom in Sion / Jerusalem (Kraus 1993: 242). Ps 94 is 'n tempelintroituslied wat Jahwe verheerlik as die konstante God van beskerming vir die klaer en onderdrukte (Kraus 1988: 259). Die woord sur verwys na die (heilige) rots in Sion / Jerusalem waarop die tempel gebou is¹⁴². Die rotsbeeld word in 94: 22 en 95: 1 op Jahwe toegepas: Jahwe is self die rots.

¹⁴¹ Die woord slh (18: 3; 31: 4; 40: 2; 42: 10; 71: 3) word ook feitlik sinoniem met sur gebruik

¹⁴² Die tradisie in verband met die rots waarop Jerusalem gebou is, het waarskynlik 'n voor – Israelitiese oorsprong in die Kanaanitiese godsdiens (Kraus 1988: 259).

Toegepas op Jahwe beteken sur: (1) die betroubaarheid en stabiliteit van Jahwe (Anderson 1985: 677); (2) Jahwe is 'n plek van toevlug en beskerming (Roberts 1991: 101); (3) die sfeer van Jahwe se mag (Lindstrom 1994: 90, 168); (4) die reddingsaspek van Jahwe se teenwoordigheid (Lindstrom 1994: 168).

In 95: 1 kom die word ysw (redding) voor. Die frase 'by wie ons redding vind' (jis'enu) beteken – met sur as antesedent: 'die rots (sur) wat ons redding (ysw) is / bewerk' (Anderson 1985: 677)¹⁴³.

Sur het ook 'n *Heilsgeschiedelike* nuans. Die verwysing na Meriba en Massa (95: 8) en veertig jaar (95: 10) plaas 95: 8 – 14 binne die konteks van Jahwe se redding (ysw: 95: 1) uit Egipte. In Israel se geskiedenis was Jahwe vir hulle 'n sur.

Ps 94: 22 en 95: 1 beeld Jahwe dus as 'n *Redder* uit.

- Ps 96: 2 en 98: 2 - 3

Ps 96: 2 lui (NAB):

'...Sing tot eer van die Here,
prys se Naam,
verkondig elke dag sy *reddingsdade* (σωτήριόν)....'

Ps 98: 2 lui (NAB):

'...Die Here het sy *oorwinning* (σωτήριόν)
bekend gemaak
aan die nasies (ἔθνη) het Hy
sy *reddingsdade* (δικαιοσύνην) geopenbaar (ἀπεκάλυψεν)....'

Ps 98: 3 lui (NAB):

'Aan die huis van Israel het Hy se liefde
en sy trou herbevestig
die hele wêreld het gesien dat ons God
die *oorwinning* (σωτήριόν) behaal het.'

Twee belangrike woorde kom in hierdie verse voor: *σωτήριόν* (96: 2; 98: 2; 98: 3) en *dikaiosynh* (96: 2; 98: 2). Die woord *σωτήριόν* word op *verskillende* wyses weergegee: (1) 'salvation' (Howard 1997: 78, 147); (2) 'liberation' (Leene 1997: 240, 242); (3) 'victory' ('oorwinning': NAB). Die *konteks* en nie semantiek nie, moet hier betekenis aan *σωτήριόν* gee. En die konteks van beide Ps 96: 2 en 98: 1 – 3 is dié van die *Goddelike Krygersmotief* (Longman III 1984: 269). *Σωτήριόν* moet dus in beide Ps 96: 2 en Ps 98: 2 met 'oorwinning' weergegee word, soos die NAB tereg doen.

¹⁴³ Die semantiese veld sluit al die assosiasies van 'bevryding', 'beskerming', 'hulp', 'teenwoordigheid', *Deus praesens* in (Lindstrom 1994: 90, 168).

Hierdie uiteensetting beteken dus dat 'n verwysing na Jahwe as 'n *Redder nie* in Ps 96: 2 en 98: 1 – 3 voorkom nie.

Die woord *dikaiousvnh* word ook op verskillende wyses weergegee: (1) 'righteousness' (Leene 1997: 240); (2) 'reddingsdade' (NAB). Die *konteks* en nie semantiek nie, moet hier die betekenis van *dikaiousvnh* bepaal. En die konteks van Ps 98: 2 is dié van die Goddelike Krygermotief (Longman III 1984: 269). Die NAB se weergawe van *dikaiousvnh* met 'reddingsdade' gee die nuans van 'redding' daaraan. Die 'reddingsdade' verwys egter na die krygvoering van Jahwe omdat die sinoniem met *σωτηρίον* gebruik word (Howard 1997: 78). Hierdie uiteensetting beteken dus dat 'n verwysing na Jahwe as 'n Redder nie in Ps 98:2 voorkom nie.

Daar is dus *nie* 'n verwysing na Jahwe as *Redder* in *Ps 96 en 98*, soos in Ps 94: 22 en 25: 1 nie.

Rm 5-8 beeld God ook as 'n Redder uit, en wel op tweërlei wyse: (1) in die verlede het Hy sondaars gered (7: 24-25; 8: 24); (2) in die toekoms sal Hy weer 'n Redder (5: 9) en 'n Bevryder wees (8: 19-22).

2.2.6.5.6 Jahwe is God – Regter

Een van die vyf karakteristieke motiewe van die Koningskap-van-Jahwe-genre is die handeling van Jahwe waardeur hy regterskap of gerigvoering uitoefen (Watts 1965: 342 – 343). Hierdie aksie van Jahwe word in Ps 93: 1c; 96: 10b, c; 94: 2; 96: 10, 13; 97: 2b, 8b; 98: 9; 99: 4 genoem.

- Jahwe se uitoefening van sy regterskap word met die woorde 'oordeel' (din: 96: 10) en 'gerig voer' (spt: 98: 9) beskryf. Beide woorde beskryf egter dieselfde idee (Howard 1997: 147). Die woord mispat dui op geregtigheid ('justice') en din dui op regsuitspraak ('judgement') (Reumann 1999:28).
- Reg (sdq) en geregtigheid (mspt) is die *fondamente* waarop die troon van Jahwe gebou is (Ps 97: 2b, 8b). Die woord 'fondament' (mkwn) kan óf verwys na die *platform* waarop die troon gebou is, óf na die *pilare/bene* wat die troon dra en stut (Anderson 1985: 787). Die *troon* van Jahwe *simboliseer* sy *koningskap* en *heerskappy*. Hierdie koningskap en heerskappy van Jahwe word gekenmerk deur reg (sdq) en geregtigheid (mspt) as die *basis* daarvan (Anderson 1985: 637, 687).
- Jahwe 'kom' as Regter van die wêreld (94: 2; 96: 13; 98: 9). Die Hebreeuse woord *ba'* kan of as 'n *partisipium* 'Hy (is besig om te) kom' of as 'n *perfektum* 'want Hy het gekom' verstaan word. Laasgenoemde sal na 'n kultiese ervaring verwys (Anderson 1985: 686). *Ba'* kan egter ook 'n *eskatologiese* betekenis hê (Kraus 1988: 265), soos in Jes 40: 10; 59: 19; 62: 11.

Wanneer Jahwe 'kom', kom Hy as *Regter* om *gerig* te voer (Howard 1997: 63, 80). Drie maatstawwe word genoem waardeur Jahwe sy Regterskap uitoefen: *regverdigheid* (sdq: 96: 13c; 98: 9c), *trou* ('mwntw: 96: 13d) en *billikheid* (mysrym: 96: 10c, 98: 9d). Regspraak word uitgeoefen oor twee sake: die *wêreld* ('rs: 98: 9b; tbt: 96: 13c) en die *mense* ('am: 96: 13d). Volgens 98: 7b verwys die woord 'wêreld' ('rs'98: 7b) na die 'inwoners' (ysby: 98: 7b) van die wêreld.

Die soewereiniteit van Jahwe in die Koningskap van Jahwe Psalms behels dus nie net sy koningsheerskapy en skeppende aktiwiteit en reddingswerk nie, maar ook die feit dat Hy as Regter na hierdie wêreld kom (96: 13; 98: 9).

Rm 5 – 8 beeld God ook as 'n Regter uit, en wel op tweërlei wyse: (1) in die verlede het Hy 'n vonnis oor die sonde voltrek (8: 3); (2) in die toekoms sal Hy die kosmiese Regter wees (8: 31 – 39). In die eerste geval het God 'n vonnis in die verlede voltrek, en in die tweede geval sal Hy vryspreek.

2.2.6.5.7 'n Samevatting van 'Jahwe is Koning' in Psalm 93 - 99

'n Sintese in verband met die metafore en motiewe in die koningspsalms toon 'n paar belangrike feite.

- Die *koningsmetafoor* wat gebruik word om Jahwe mee te beskryf dui die *hoofstema* van die koningspsalms aan, naamlik die koningskap van Jahwe. Die koningskap van Jahwe is dus die samebindende faktor in hierdie Psalms.
- Drie Psalms – 93: 1, 97: 1 en 99: 1 – word ingelei met die frase Jahwe mlk. Hierdie frase is 'n *verbale* frase en moet verstaan word as '*Jahwe heers!*' In ander vorms kom hierdie frase ook in Ps 96: 10 en 98: 6 voor. Hierdie frase beskryf Jahwe se *totale heerserskap*: oor die gode, die skepping, die nasies en die mense (Howard 1997: 36).
- Jahwe, die heerserKoning, tree aktief op in die wêreld. Jahwe is telkens die *subjek* in die koningspsalms en in baie aktiewe werkwoorde is Hy die *referent*. Hy is dus die Een wat handelend optree in die wêreld.
- In die sinskonstruksie van die eerste vers van elk van psalms 93, 97 en 99 staan die woord Jahwe in 'n *vooropgesette* posisie. Daarmee word klem op *Jahwe* en wel as *Koning* geplaas.
- Die vooropgesette posisie van die naam van Jahwe met die daardeur gepaardgaande klem daarop in psalms 93, 97 en 99 vervul 'n *polemiese* funksie: Jahwe en geen ander god is Koning nie (Dahood 1986: 340).
- 'n Nuwe verbintenis word tussen Jahwe en sy *troon* gelê. Die troonmetafoor beklemtoon die *permanensie* van die *koningskap* van Jahwe: Jahwe se troon staan '*vas*' en wel '*van ouds af*' (Ps 98: 2). Die vergelykingsvoorsetsel 'van' in die frase 'van altyd af' (min: 93: 2) word gebruik om die 'ewigheid' van die koningskap van Jahwe aan te toon .

- Inherent aan die metafore van koning en van troon is die konnotasie van *mag* (Ps 93: 4; 98: 1). 'n Troonbekteër is as regeerder die besitter van mag. Jahwe kan *skep* en *oorwinnings* oor chaosmagte behaal omdat Hy die '*mag*' het (m'd:93: 5). Hy kan 'wonders' (npl'ot: 98: 1b) deur sy regterhand en heilige arm (98: 1c, d) doen.
- Jahwe se koningskap stel *stabiliteit* daar. Hierdie stabiliteit het betrekking op Jahwe self: Jahwe mlk! 'Jahwe heers!' Die *troon* van Jahwe staan *vas* (93: 2). Die stabiliteit het ook betrekking op die *skepping*. Deur die noue verbintenis van 93: 1c en 2 word die *skeppingsmotief* 93: 2 en die *koningsmomtief* (93: 1b) feitlik in een asem genoem en word die vastigheid van die aarde gebaseer op die permanensie van die koningskap – van die 'troon' (93: 2) – van Jahwe. Die aarde 'wankel' nie omdat Jahwe dit stewig laat staan (93: 1).
- Jahwe die Koning op die troon van die heelal (93: 4) is die God van die *verbond* wat in 'n verhouding tot Israel as sy volk staan.
- Naas die koningstitel word daar ook *ander titels* aan Jahwe verbind: dié van *Skepper, Kryger, Redder en Regter*. Onderling vorm hierdie titels 'n noue verbintenis.
- Die *Chaoskamp-motief* en die daarmee gepaardgaande *krygermotief* ('divine warrior') figureer sterk in die koningspsalms. Ps 93: 3 - 4; 95: 5 en 98: 1 - 3 is voorbeelde.

Die vraag oor die verhouding van die koningspsalms tot die Mesopotamiese en Ugaritiese tekste en mitologieë is debateerbaar. 'n Meerderheid kommentare aanvaar wel 'n direkte beïnvloeding en aansluiting by mekaar (Howard 1997: 39 – 40; Kraus 1993 : 206 – 207; 234 – 235). Prinsloo gee ook 'n lys van Skrifuitlêers wat gemelde aansluiting aanvaar (1993: 249).

Daar is byvoorbeeld 'n noue band tussen Jahwe die *Koning* en Jahwe die *Kryger* in die koningspsalms en gemelde tekste. Die uitdrukking 'Hy het Homself *omgord*' (ht'zr: 93: 1) het 'n *militêre* konnotasie. En die uitdrukkings 'regterhand' (ymin:98: 1) saam met 'heilige arm' (zrw qds: 98: 1) wat direk in verband staan met 'oorwinning' (ysw: 8: 1, 2, 3) is almal krygermotiewe (Howard 1993: 78).

Die motief van 'waters' (ym: 93: 4) kom ook in beide die MT en in bogemelde mitologieë en tekste voor (Yam). Deur die vergelykingsvoorsetsel 'meer as' (min: 93: 4) te gebruik word die mag van die 'watervloede' gerelativeer en word Jahwe as die 'oorwinnaar' aangedui (Prinsloo 1993: 256).

Die gebruik van die chaosmotief in 93: 3 en die uitbeelding van Jahwe as Kryger in die koningspsalms het 'n belangrike en interessante faset daaraan verbonde.

Die gebruikmaking van die chaos- en krygermotief beteken nie dat Jahwe noodwendig 'n oorwinning moes behaal het oor die chaosmagte om koning te kan wees nie. Dit is eintlik andersom: Omdat Jahwe koning is en magtig en verhewe is, daarom is sy triomf oor alle magte vanselfsprekend. Die koningspsalms is in 'n sin *polemiese tekste*. Deur die ontmitologisering van mitologiese terme word die krag van die chaotiese magte gerelativeer (Prinsloo 1993: 25)

2.2.6.6 Samevatting: hoofstuk 2

Rm bevat seker die gewigtigste konsentrasie van OT sinspelings en eggo's (Hays 1989: 18 – 21, 118 – 121, 200) in die corpus Paulinum. Daar is nege en tagtig OT verwysings in die corpus Paulinum waarvan een en vyftig in Rm voorkom (Hays 1989: 34). Rm weer vorm ongeveer 'n derde van die outentieke corpus Paulinum (Hauptbriefe), maar bevat ongeveer 56% van die verwysings.

Waarom figureer daar so 'n groot aantal *γραφαῖς ἁγίας* (Rm 1: 2) in hierdie besondere brief van Paulus? Werk die OT verwysings in Rm dalk daartoe saam om die teologie en die argument van die brief te vorm?

In die beantwoording van hierdie vrae is die ondergemelde punte baie belangrik.

- Hierdie ondersoek toon dat *Rm 1: 16 – 17*, die 'invalspoort' tot die hele Rm, teen 'n *breër OT agtergrond* as die tradisionele *Hab 2: 4* verstaan moet word. *Hab 2: 20; 3: 18 – 19; Jes 51: 5 – 6, 9 – 10; 52: 7 – 10* en *Ps 98: 2 (1 – 3)* vorm *ook* deel van die agtergrond.
- Die *swaartepunt* of kern van die OT verwysing in Rm is die volgende: *Jes = agt en twintig keer*, *Ps = twintig keer*, *Gen = vyftien keer* en *Deut = vyftien keer*. Daar word na geen ander OT boek meer as vyf keer verwys nie (Hays 1989: 162). Die kollig val dus eintlik op Jesaja en die Psalms as dié OT agtergrond van Rm¹⁴⁴.
- Statisties¹⁴⁵ en substantief is Jesaja waarskynlik die enkele mees belangrike 'Skriptuurlike' of OT bron van Paulus in sy Rm –brief. Van al die boeke in die OT bied Jesaja die sterkste uitbeelding van 'n *universele* en *eskatologiese visie* waarin die herstel van Israel vanuit hulle Babiloniese ballingskap gepaard gaan met die inbring van die heidene deur Jahwe. Die nasies (ἔθνη: 51: 4; 52: 10) moet *Jahwe se koningskap* (Βασιλεύσει : 52: 7) en *krygerskap* (σωτήριον : 51: 5; 52: 7, 10; δικαιοσυνή: 51: 5) erken.
- Jahwe se vertoning van sy *mag* (τὸν βραχίονά μου: 51: 5; ἐδόξασέν: 55:5) geassosieer met die *sien* (52:10) en die '*openbaar*' daarvan (ἀποκαλύψει: 52: 10) figureer sterk in Deutero – Jesaja. Die hele wêreld moet vol verwondering voor Jahwe kom (52: 8 – 9).

¹⁴⁴ Genesis en Deuteronomium figureer nie in Rm 1: 16 – 17 nie, die 'invalspoort' na die hele Rm, en kry dus nie hier in hoofstuk 2 verder aandag nie. Genesis figureer egter baie sterk in Rm 5 – 8.

¹⁴⁵ Jesaja word agt en twintig keer in Rm aangehaal.

- Wat van Jesaja (52: 7 – 10) gesê is geld byna ipso facto vir die *Psalms*. Ps 93-99 wat die breër agtergrond van Rm 1: 16 – 17 vorm, sentreer ook om Jahwe se σωτηρίων (98:2) en δικαιοσυνη (96: 2; 98: 2) en wel as magtige dade (δύναμις: 96: 3; 98: 1) van Hom as *Koning* (98: 6) en *Kryger* (98: 1 – 3).
- Jahwe se vertoning van sy *mag* (θαυμαστά: Ps 98: 1-3; Hab 3: 19; Jes 51: 5; 52: 10) en sy *heerlikheid* (δόξαν: 96: 8; 97: 12; 98: 1), geassosieer met die *sien* (Jes 52: 10; Ps 98: 3) en die *openbaar* (ἀπεκάλυψεν: 98: 2) daarvan, figureer ook sterk in die *Psalms*. In Ps 97: 4, 6; 98: 3 word Jahwe se mag, heerlikheid en oorwinning deur al die nasies (96: 3; 97: 6; 98: 2) of die hele wêreld (97: 1, 4; 98: 3, 7, 9) gesien en dit wek vrees en bewondering. In Ps 98: 2 is Jahwe se oorwinningswerk in belang van Israel 'n getuienis aangaande Hom voor die nasies.
- Die koningskap en krygerskap van Jahwe moet in Jes 52: 7 as *goeie nuus* verkondig word (εὐαγγέλιον, εὐαγγελιζόμενος).
- Ps 93-99 wat as OT agtergrond van Rm 1: 16 – 17 dien, sentreer ook om die gedagte van Jahwe se gerig as *Regter*. Die gedagte van Jahwe se regterskap figureer in drie *Psalms*: 96, 97, 98. Verskeie *woorde* word gebruik om Jahwe se optrede as Regter teenoor die wêreld te beskryf: din, misrim,spt, sdq, 'mnh: 96: 10c, 13c – d; 98: 2b – 3a, 9b – c). Jahwe se *gerig* (spt: 96: 13c; 98: 9b; din: 96: 10c), *geregtigheid* (sdq: 96: 13c; 98: 9c), *verbondstrou* ('mnh: 96: 13d); en *billikheid* (misrim: 96: 10c; 98: 9d) teken sy soewereiniteit oor die hele wêreld (tbl: 96: 13c; 98: 9c) asook al die nasies (amim: 96: 13c; 98: 9d). *Jahwe* is dus 'n God van geregtigheid (sdq: δικαιοσυνη) en regverdigheid (spt), beide presenties in Israel maar ook toekomstig (Ps 98: 9). Die NAB vertaal die woord 'gerig voer' (spt) in 98 b – c met 'koninklik heers'.
- Deur die OT as γραφαῖς ἀγίας aan die begin van Rm te 'foreground' (1: 2) sê Paulus daarmee dat hy sy εὐαγγέλιον, in verband met die σωτηρίαν en δύναμις en δικαιοσυνη van God wat hy verkondig (1: 13 – 17), verstaan teen die agtergrond van die OT profetiese siening van Jahwe se σωτηρίαν (Hab 3: 18 – 19; Jes 51: 5, 6, 8; Jes 52: 7, 10; Ps 98: 2) en se δικαιοσυνη (Jes 51: 5 – 6, 8; Jes 52: 10; Ps 98: 2) en wel as sy reddende aksie ('saving righteousness') ten opsigte van Israel én die heidene. Toe, maar ook toekomstig (Ιουδαίω τε πρῶτον καὶ Ἕλλησι: 1: 16). Jahwe se σωτηρίαν en δικαιοσυνη is volgens Paulus 'nou' (5: 1) finaal geopenbaar (ἀποκαλύπτεται: 1: 17).
- Die hermeneutiese sentrum van Paulus se OT 'Skrif', naamlik *Jesaja* en die *Psalms*, trek dus soos die strale deur 'n brandglas, saam in *Rm 1: 16 – 17* om die *teologie* asook die *argument* daarvan te vorm as die invalspoort na die *hele Rm* en dus ook na *Rm 5 – 8*.
- Die 'echoing voice of Scripture', Hab 2: 4, 20; 3: 18 – 19; Jes 51: 5, 6, 8, 9 – 10; 52: 6 – 10; Ps 98: 2, gaan dus in vervulling in Rm. Al die kernwoorde in dié gedeeltes kom in Rm 1: 16 – 17 voor: εὐαγγέλιον, δύναμις, σωτηρίαν, ἐκ πίστεως εἰς πίστιν, Ἰουδαίω τε πρῶτον καὶ Ἕλλησι, δικαιοσυνη, ἀποκαλύπτεται.

2.3 EKSKURSUS: 'N METAFООR

Verskeie metafore word vir Jahwe in die BH gebruik. 'n Metafoor is 'n antropologiese 'prent' van God. Die BH gebruik metafore vir Jahwe omdat 'n antropomorfisme 'n kern element van godsdienst en geloof is (Brettler 1998: 100). In Ps 93 – 99 word Jahwe (hoofsaaklik) deur vyf metafore uitgebeeld. Daar is 'n *hoofmetafoor* en *submetafore* (Brettler 1998: 109). Die verskillende metaforiese uitbeeldings van Jahwe, byvoorbeeld as Koning, Skepper, Kryger, Redder en Regter in Ps 93 – 99, dien verskillende *doeleindes* en *belig* die verskillende aspekte van die hoofmetafoor. Al is daar verskillende metaforiese uitbeeldings van Jahwe, is daar ook 'n *koherensie* of 'n integrale verbintenis tussen hulle (Lakoff & Johnson 1980: 66). 'n Metafoor kan ook *geïmpliseer* wees (Brettler 1998: 105). In Ps 93 – 99 funksioneer die bogemelde vyf metafore van Jahwe saam. Bogemelde vyf metafore figureer, met die uitsondering van dié van Regter, ook in Hab 2: 4,20; 3: 18-19; Jes 51: 5,6,8; 52: 7-10.